

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 47

София, сръда, 2 мартъ

1932 г.

49. заседание

Вторникъ, 1 мартъ 1932 г.

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариевъ въ 16 ч. 30 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	1005	4) отъ народния представителъ д-ръ И. Бешковъ	
Питания:		къмъ министра на вътрешнитъ работи и на-	
1) отъ народния представителъ Д. Дрънски къмъ		родното здраве — пита: известенъ ли му е ин-	
министъръ-председателя и министъръ на въш-		цидентътъ край с. Букьовци, истина ли е, че Алек-	
нитъ работи и на изповѣданията относно не-		сандъръ Табаковъ е агентъ на Дирекцията на	
обезщетяването пострадалитъ въ земетръсната		полицията, защо не е взелъ своевременно мѣрки,	
область граждани. (Съобщение)	1006	за да осуети печалния инцидентъ и какви мѣрки	
2) отъ народния представителъ И. Драгойски		възнамѣрява да вземе за наказание на ви-	
къмъ министъръ-председателя относно реше-		новнитъ. (Съобщение)	1006
нието на Министерския съветъ за намалява-		5) отъ народнитъ представители С. Димитровъ,	
нето и евентуално премахването премията		С. Ивановъ, Н. Дойчиновъ, Г. Костовъ и П. Юр-	
върху царевицата за износъ и пр. (Съобщение)	1006	дановъ къмъ министра на вътрешнитъ работи и	
3) отъ народнитъ представители К. Пастуховъ и		народното здраве относно терора въ Орѣховска	
К. Лулчевъ къмъ министра на вътрешнитъ ра-		околия. (Съобщение)	1006
боти и народното здраве относно убийството		Законопроектъ за закрила на земеделѣца-стопа-	
край с. Букьовци, извършено въ предвече-		нинъ. (Първо четене — продължение разисква-	
рието на допълнителния изборъ въ Орѣховска		нията)	1007
околия. (Съобщение)	1006	Дневенъ редъ за следващото заседание	1022

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Откривамъ заседанието. Присъжествуватъ нужното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Ангеловъ Иванъ, Ангеловъ Станъ, Апостоловъ Драгомиръ, Атанасовъ Русенъ, Бойчиновъ Михаилъ, Бончевъ Тодоръ, Бояджиевъ Асенъ, Бояджиевъ д-ръ Атанасъ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Иванъ, Василевъ Йото, Василевъ Славейко, Велчевъ Иванъ, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Стоянъ Йовевъ, Говедаровъ Георги, Дековъ Петко, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димитровъ Захари, Доброволски Стефанъ, Домузчиевъ Василь, Думановъ д-ръ Никола, Ецовъ Борисъ, Желябовъ Жеко, Ивановъ Запрянъ, Попивановъ Петъръ, Каракашевъ Никола, Киселички Христо, Косачевъ Йорданъ, Косевъ Костадинъ, Кръстевъ Гето, Куцаровъ Тодоръ, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Лулчевъ Коста, Лѣкарски Иванъ, Ляпчевъ Андрей, Мечкарски Тончо, Милевъ Милю, Мирски Христо, Николовъ Лазаръ, Орозовъ Александъръ, Панайотовъ Петъръ, Патевъ Симеонъ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Стефанъ, Петровъ Никола, Пиронковъ Александъръ, х. Поповъ Атанасъ, Поповъ Еню, Поповъ Никола, Пулевъ Стамо, Рафаиловъ Филипъ, Рашковъ Христо, Родевъ Христо, Сапунджиевъ Никола, Сарафовъ д-ръ Ангелъ, Славовъ Кирилъ, Стамболиевъ Никола, Такевъ д-ръ Владимиръ, Таслаковъ Цвѣтко, Тахировъ Хафузъ Юсеинъ, Ташевъ Димо, Томчевъ Ангелъ, Тонковъ Тодоръ, Фенер-

ковъ Петъръ, Хайруловъ молла-Юсеинъ, Христовъ Александъръ, Христовъ Христо, Цановъ Стефанъ, Чернооковъ Георги, Шидерски Едрю, Якимовъ Тодоръ и Янакиевъ Василь)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Деню Тотевъ — 3 дни;
 На г. Никола Каракашевъ — 4 дни;
 На г. Павелъ Георгиевъ — 1 день;
 На г. Филипъ Рафаиловъ — 2 дена;
 На г. Асенъ Буковъ — 2 дена;
 На г. Димитъръ Нейковъ — 4 дни;
 На г. Славейко Василевъ — 3 дни;
 На г. д-ръ Никола Думановъ — 3 дни;
 На г. Димо Ташевъ — 8 дни;
 На г. Жеко Желябовъ — 1 день;
 На г. Атанасъ Буровъ — 1 день и
 На г. Александъръ Орозовъ — 4 дни;

Народниятъ представителъ г. Василь Домузчиевъ, който се е ползувалъ досега съ 18-дневенъ отпускъ, моли да му се разреши още 3 дни отпускъ. Които сж съгласни да се разреши на народния представителъ Василь Домузчиевъ 3-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Постѣпило е заявление отъ народния представителъ г. Стамо Пулевъ, съ което моли да му се разреши 21 день отпускъ по здравословни причини. Прилага медицинско

свидетелство. Които сж съгласни да се разреши на народния представител Стамо Пулевъ 21-дневен отпуск по здравословни причини, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Постъпили сж следниѣ питання:

Отъ народния представител Димитъръ Дрънски до г. министъръ-председателя и министъръ на външнитѣ работи и изповѣданията относно необезщетяването пострадалитѣ въ земетръсната областъ граждани.

Отъ народния представител Иванъ Драгойски къмъ г. министъръ-председателя относно решението на Министерския съветъ за намаляването и евентуално премахването премията върху царевичката за износъ и пр.

Отъ народнитѣ представители Кръстю Пастуховъ и Коста Лулчевъ къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве относно убийството край с. Букьовци, извършено въ предвечерието на допълнителния изборъ въ Орѣховска околия.

Отъ народния представител д-ръ Иванъ Бешковъ къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве, съ което пита, възъ основа чл. 60 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, известенъ ли му е инцидентътъ край с. Букьовци, . . .

Х. Статевъ (нац. л. о): Нѣма такова нѣщо! Съвсемъ не му е известно!

Председателствуващъ Н. Захариевъ: . . . истина ли е, че Александъръ Табаковъ е агентъ на Дирекцията на полицията; защо не е взелъ своевременно мѣрки, за да се осуети печалниятъ инцидентъ и какви мѣрки възнамѣрява да вземе за наказание на виновнитѣ.

Отъ народнитѣ представители Сѣби Димитровъ, Стаматъ Ивановъ, Никола Дойчиновъ, Георги Костовъ и Петъръ Юрдановъ къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве относно терора въ Орѣховска околия.

Питането на г. Драгойски и това на г. Дрънски ще бъдатъ препратени на г. министъръ-председателя, а г. министърътъ на вътрешнитѣ работи, понеже сега отсъствува, ще отговори на всички питання до него още утре.

Пристъпваме къмъ дневния редъ.

К. Пастуховъ (с. д): Г. председателю! Искамъ думата.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: За какво?

К. Пастуховъ (с. д): Нали трѣбва да ми дадете думата, за да Ви кажа за какво! (Смѣхъ)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Относно дневния редъ ли?

К. Пастуховъ (с. д): Бѣхъ отправилъ две питання и по тѣхъ искамъ думата.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Азъ Ви казахъ, г. Пастуховъ, че г. министърътъ на вътрешнитѣ работи още утре ще отговори на всички питання.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ имамъ и други питання. Ще ми позволите да кажа нѣколко думи. Азъ знамъ колко и какво трѣбва да говоря.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Добре.

К. Пастуховъ (с. д): Въ две минути ще свърша. Първо, имамъ отправено питане до г. министъръ-председателя относно това, което е направено въ Женева и какви сж полученитѣ резултати. Това питане е подадено преди повече отъ 10 дена и до сега г. министъръ-председателътъ не ми е отговорилъ, макаръ и да е занималъ съ въпроса болшинството, така че не би могълъ да си послужи съ чл. 92 отъ конституцията, че въпросътъ се отнася за държавни гайни — както предаваше единъ утриненъ вестникъ неговитѣ изявления, че можелъ да ми отговори, когато намѣри за добре и както намѣри за добре.

Азъ моля г. председателя — да не би да е станала нѣкаква грѣшка — да помоли г. министъръ-председателя да бжде тѣй добъръ да отговори на това мое питане, което не задоволява едно мое любопитство, но което питане все-таки има единъ общественъ и държавенъ интересъ. Може би г. министъръ-председателътъ е много занятъ, но все пакъ парламентарниятъ редъ изисква да бжде съблюдуванъ правилникътъ и да бжде държано въ течение народ-

ното представителство. Азъ не правя упрѣкъ, че се дава отчетъ на болшинството отъ страна на министъръ-председателя за неговата работа въ Женева — то е по реда на контролата и на връзката, която министъръ-председателътъ има съ своята партия, или съ своето болшинство. Но по реда на контролата и на връзката, която министъръ-председателътъ има съ Народното събрание, той е длъженъ да отговори, щомъ му се отправи питане отъ единъ народенъ представител, особено като не е свикана комисията по Министерството на външнитѣ работи, за да даде предъ нея единъ отговоръ. Мисля, че въ случая нѣма приложение чл. 92 отъ конституцията.

Азъ сѣщо тѣй бихъ помолилъ г. председателътъ да се отговори и на моето питане, което отправихъ днесъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи г. Гиргиновъ.

П. Стоевъ (раб): Който сега избѣга.

К. Пастуховъ (с. д): Чини ми се, че бюрото е трѣбвало да му съобщи това питане, за да присѣдствува въ днешното заседание. Знае се — това не е тайна — какво е станало въ Орѣховско. Министърътъ е въ течение на всичко. Въ една парламентарна страна Народното събрание, което започва заседание, не може да отмени единъ въпросъ, който тревожи цѣлото обществено мнение и който е единъ позоръ за България. Той трѣбва да даде съответенъ отговоръ въ едно най-скоро време, толкозъ повече, че въ миналитѣ заседания, когато се настояваше да отговори на нѣкои питання въ връзка съ агитациитѣ, му се напомняше, че тѣ сж толкова ожесточени, че може да се стигне до нежелателни резултати. Следователно, една власт, която има длъжностъ да предварва събития и да обезпечи реда, като направи да стихнатъ страститѣ, е била длъжна да вземе съответнитѣ мѣрки, а не да оставя да се разиграватъ така, за да свършимъ съ единъ инцидентъ — едно убийство, въ единъ пробенъ изборъ за Народния блокъ, което е единъ позоръ за васъ, болшинството, и позоръ за нашия Парламентъ.

А. Букьовъ (з): Така ли говорихте следъ 9 юний, г. Пастуховъ?

С. Даскаловъ (з): Когато имаше по-голямъ позоръ, мълчахте!

К. Пастуховъ (с. д): Ето защо азъ бихъ молилъ още днесъ г. министърътъ да бжде извиканъ и да даде отговоръ на питаннята. Недейте ми възражава, че едн-кога-си е имало насилия въ България. Да, имало е, но когато е имало, социалиститѣ винаги сж протестирали противъ насилията.

С. Даскаловъ (з): Ортаци бѣхте съ сговориститѣ!

К. Пастуховъ (с. д): Социалиститѣ иматъ право и сега да протестиратъ, особено когато единъ министъръ е далъ автомобилъ си и той самъ лично е присѣдствувалъ и е правилъ агитации и когато секретаритѣ и детективитѣ на министри сж отишли тамъ, въоръжени съ бомби, съ револвери и се извършва убийство.

Министъръ Д. Гичевъ: Това ще го кажете, когато развие питането си.

К. Пастуховъ (с. д): Ние имаме право да повдигаме всѣкога въпроса, но ние никога не сме се возили на вашитѣ кола. Азъ ще развия питането си и ще Ви отговоря.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Г. Пастуховъ! Вие злоупотрѣблявате съ дадената Ви дума.

С. Даскаловъ (з): Нека направимъ малко политика!

И. Симеоновъ (д): Ще почакашъ 24 часа, нѣма да пропадне България!

К. Пастуховъ (с. д): Ще почакамъ.

И. Симеоновъ (д): Ще дойдатъ сведенията до утре. Министърътъ чака данни и ще Ви отговори.

К. Пастуховъ (с. д): Вашето болшинство за единъ Вергилъ направи цѣлата Камара резилъ!

И. Симеоновъ (д): Вие се сърдите изкуствено.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Азъ Ви заявихъ, че утре г. министърътъ на вътрешнитѣ работи ще Ви от-

говори. Излишни бѣха всичкитѣ тѣзи приказки, които казахте досега.

А. Буковъ (з): Какъ е излишно, нали трѣбва да изпревари другаритѣ?

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Защо трѣбва да се отварятъ отворени врата?

П. Стоевъ (раб): Г. председателю! Само две думи. Нашата парламентарна група още преди 10-15 дена бѣше депозирала две питання за орѣховския изборъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Утре г. министрътъ ще отговори и на тия питання.

П. Стоевъ (раб): Въ миналото заседание г. министрътъ обеща, че днесъ ще отговори и, следователно, Вие трѣбва да го повикате.

Г. Костовъ (раб): Той умишлено бѣга.

Р. Рангеловъ (раб): Той дезертира.

Г. Костовъ (раб): Той каза, че въ вторникъ ще отговори, а сега го е срамъ да се яви тукъ. Защо ни лъжете! (Възражения отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля, г-да. Минаваме къмъ първа точка отъ дневния редъ — одобрение предложението за одобрение постановленията на Министерския съветъ относно Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни, взети презъ 1931 г.

Министръ Д. Гичевъ: Понеже г. министръ-председателъ отсъствува, моля да се отложи тази точка отъ дневния редъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Понеже отсъствува г. министръ-председателъ, ще пристѣпимъ къмъ разглеждане на точка втора отъ дневния редъ: **първо четене законопроекта за закрила на земеделска-стопанинъ — продължение разискванията.**

Има думата народниятъ представител г. Никола Пждаревъ да продължи речта си.

Министръ Д. Гичевъ: Г. Пждаревъ има да говори още половинъ часъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Най-напредъ ще се спра на измѣненіята на чл. чл. 3 и 4 отъ законопроекта. Съ тѣхъ се прави едно измѣнение на законопроекта, който ни бѣше представенъ презъ м. декемврий миналата година. Въ мотивитѣ на законопроекта е казано, че това измѣнение става, за да бждатъ по-ефикасни мѣрките, които законопроектътъ прокарва.

Г. г. народни представители! Съ тѣзи постановления на законопроекта законодателната властъ посѣга на частно-правнитѣ отношения на гражданитѣ. Никой нѣма да поддържа, смѣтамъ, че държавата не изпълнява единъ дългъ, като се намѣсва въ частно-правнитѣ отношения на гражданитѣ, стига това да става въ името на голѣмитѣ обществени интереси. Не може да се държи смѣтка и на основа, което обществото би казало за тази намѣса, ако въ съзнанието на управника е, че мѣрките сѣ наложителни, необходими, за да може да се запази единъ правовъ редъ, единъ общественъ напредѣкъ. Излишно е да се правятъ апели къмъ доволнитѣ отъ днешния общественъ строй. Нѣма защо да се правятъ тѣзи апели къмъ тѣхъ — тѣ ще се подчинятъ на решенията на законодателната властъ, стига тѣзи решения да се взематъ въ името на голѣми обществени задачи. Нѣма да се държи смѣтка нито за охолнитѣ, нито за недоволнитѣ. Всѣкога въ обществото има и охолни и недоволни, и тѣ действуватъ по настроение, а законодателятъ и управникътъ действуватъ съ разумъ и съ преценка на ония условия, въ които има да действуватъ.

Г. г. народни представители! Затова и отговорността на управника и на законодателя е голѣма, особено въ времена такива, каквито днесъ преживяваме. Нека се разбере, че нашата конституция не е прѣчка, не представлява прѣчка съ никое свое постановление за такова едно законодателство. Наистина, по постановленията на конституцията, частната собственостъ е неприкосновена, но тази неприкосновеностъ е продиктувана, за да се запази единъ общественъ редъ, който, споредъ конституцията, се счита

необходимъ за едно правилно развитие на нацията и за стабилизирането на държавата. Въ името на това правилно развитие на нацията, въ името на спокойствието на обществото, въ името на здравината на държавата ще се издаватъ и могатъ да се издаватъ законодателни постановления, които ще засѣгатъ собствеността на гражданитѣ. Това не е революция, и нѣма защо да употребяваме такава дума, когато Парламентътъ законодателствува. Азъ поддържамъ, че всички тѣзи действия на управлението, на правителството и на законодателното тѣло ще трѣбва да бждатъ действително прокарани въ името на високи обществени, народни и държавни интереси. Само тѣ могатъ да оправдаятъ тази намѣса на държавата въ частно-правнитѣ отношения на гражданитѣ.

Г. г. народни представители! Въ постановленията на чл. чл. 3 и 4 отъ законопроекта има неясности. Азъ съмъ убеденъ, че въ комисията тѣ ще бждатъ провѣрени и ще бждатъ изяснени. Ако правителството носи отговорностъ за негово законодателно предложение, за неговъ законопроектъ, Парламентътъ носи отговорностъ за законитѣ, които излизатъ отъ него. Затова трѣбва всѣки законъ, който ще излѣзе отъ Парламента, да носи въ себе си указания и доказателства, че само високитѣ обществени интереси, интереситѣ на цѣлата страна и на цѣлата нация, интереситѣ на държавата сѣ имани предъ видъ, когато се е законодателствувало или когато се е създавалъ окончателно единъ законъ. Тази е отговорността на Парламента, и затова неговото внимание трѣбва всѣкога да бжде будно и ясно.

Г. г. народни представители! Съ законопроекта се желае да се дойде на помощъ на длѣжничитѣ, специално на длѣжничитѣ-земеделци. Безспорно, г. г. народни представители, положението на длѣжничитѣ-земеделци изисква вниманието и на правителството, и на Народното събрание. Та акажъ тази материя отдавна се разисква и въ обществото, занимава общественото мнение и очакванията на онѣзи, които творятъ благата въ тази страна.

Азъ ще си позволя да направя една малка бележка, че на тази тема много се приказва отъ ония, които сѣ призвани не да приказватъ, а да действуватъ. Въ моменти на криза, г. г. народни представители, каквато и да бжде тя, ще трѣбва да се знае, че онзи, който е повиканъ да лѣкува, трѣбва да пази спокойствието на болния — необходимо условие, за да може отъ кризата да се излѣзе по-правилно, по-лесно и по-безболезнено. Ето защо упрѣцитѣ и негодуванията отъ това, че много се приказва по теми, по които трѣбваше да се действа и да се мълчи преди да се действа, сѣ, смѣтамъ, основателни. Пако-ститѣ, които се сториха, можеха да се избѣгнатъ при малко по-голѣмо съзнание за дългъ отъ страна на тѣзи, които сѣ призвани да лѣкуватъ обществени рани.

Г. г. народни представители! Положението на земеделска-стопанинъ е било не само днесъ така тежко. И преди днешното катастрофално намаление на ценитѣ на зърненитѣ произведения и изобщо на произведенията на земеделското стопанство имаше едно голѣмо обединяване на нашия селянинъ-стопанинъ. Днесъ, безспорно, то е още по-голѣмо и затова грижитѣ да му се помогне и да бжде поставенъ той подъ защита сѣ необходими, сѣ наложителни и трѣбва бързо да се взематъ. Но, г. г. народни представители, така както сѣ постановленията на чл. чл. 3 и 4 — азъ смѣтамъ, че нѣма защо да се счита това като едно желание да се прѣчи на едно мѣроприятие на правителството — считамъ, че тѣ не сѣ достатъчно проучени и обосновани. Ние имаме единъ случай, единъ примѣръ при грижитѣ на правителството, когато пакъ му се правѣха бележки и му се обръщаше вниманието върху особенитѣ последици на едно законодателно предложение, което зле ще се отрази на нашия общественъ и стопански животъ. Това е по въпроса за храноизноса. (И вие виждате, г. г. народни представители, колко непоправими пакости може да се направятъ, когато сѣ едно законодателство се сгрѣши и се прибѣрза, когато то не е добре проучено, когато даннитѣ и условията, при които се действа, не сѣ добре провѣрени. Вие виждате, че стремѣжътъ да се подпомогне на земеделска-стопанинъ, за да бжде възнаграденъ или, собствено, малко подпомогнатъ въ голѣмото нещастие, което го постигна съ намалението ценитѣ на хранитѣ, създаде едно положение — собствено, отъ насъ създадено, отъ нашето законодателство — при което тази помощъ да бжде не отъ държавата, взета като цѣлостъ, не отъ българската нация, взета като едно, а отъ онѣзи слоеве, които най-малко сѣ годни, способни да дадатъ тази помощъ. Нали това не бѣше желанието на никого отъ онѣзи народни представители, които гласуваха за този законъ? Нали никой днесъ нѣма да счете, че е една правилна законодателна мѣрка тази, която на

единъ голѣмъ брой бедни семейства стоварва тежестъта да понесатъ загубитъ на едно селско стопанство отъ понижение ценитъ на хранитъ? Това никого вече не задоволява. Вижда се грѣшката. Трѣбва, следователно, да се внимава, при създаването на единъ законъ за подпомагане на единъ слой, на една група въ нашето общество, въ нашия народъ, мѣрките, които се взематъ, да бѣдатъ така преценени и така нагодени, щото да не дадатъ резултати обратни на онѣзи, които се очакватъ.

Г. г. народни представители! Азъ не считамъ, че размѣрътъ на дълговетъ е отъ значение, за да се разреши този въпросъ, както се разрешава съ чл. чл. 3 и 4 отъ въпросния законопроектъ. При единъ дългъ, билъ той 15.000 л., или 50.000 л., или повече отъ 50.000 л., зависи отъ това, за какви разходи е направенъ и какви сж приходитъ на селския стопанинъ, за да се даде едно или друго разрешение на въпроса, какъ да се помогне на земеделеца-стопанинъ. Ето защо азъ смѣтамъ, че не сж размѣритъ на дълговетъ, които трѣбва да привлѣкатъ вниманието на законодателя, и затова при обсъждането на този законопроектъ вниманието на парламентарната комисиия и на Народното събрание ще трѣбва да бѣде насочено къмъ положението на стопанина. Наистина, въ това отношение сж необходими голѣми проучвания, но парламентарната комисиия и Народното събрание ще намѣрятъ начинъ, модусъ, щото помощта, която ще се даде, да бѣде дадена въ една форма, която да държи смѣтка за положението на селския стопанинъ.

После, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че неудаченъ е и този начинъ на разрешение въпроса отъ насъ, отъ управлението: отговорността или тежестъта за уреждане на положението, за подпомагане на земеделеца-стопанинъ да бѣде сложена върху неговитъ кредитори. Кои сж тѣ? Г. г. народни представители! Въ законопроекта не се прави разлика между кредиторитъ. А между тѣзи кредитори може да има такива хора, такива стопански съсловия, които тоже да иматъ нужда отъ грижитъ на управлението, отъ защитата на държавната властъ, за да се избавятъ отъ онова тежко положение, въ което сж изпаднали. Вие смѣтате ли, че не заслужаватъ вниманието на управлението и законодателя еснафитъ, промишленицитъ и търговцитъ?

Министъръ Д. Гичевъ: Нали знаете, че за занаятчиитъ въобще се внася законопроектъ за облекчение на дълженицитъ, а за търговцитъ специално — законопроектъ за предпазенъ конкордатъ? А този законопроектъ е специално за земеделцитъ. Какъ ще разрешимъ въпроса, съ единъ или съ три закона, това нѣма значение.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Нѣма значение какъ ще се разреши въпросътъ, г. министре, но има значение дали ще се разреши за всички.

Министъръ Д. Гичевъ: Ще го разрешимъ за всички. Утре се внасятъ другитъ законопроекти. Минали сж вече презъ Министерския съветъ.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Азъ се надѣвамъ, че ще има възможностъ да бѣдатъ прегледани въ парламентарнитъ комисиия, но ако се внесатъ и другитъ законопроекти, трѣбва да бѣдатъ прегледани всички заедно, за да може да се координиратъ постановленията имъ по такъвъ начинъ, щото законитъ да излѣзатъ като продиктувани отъ желанието да се подпомогне на цѣлокупното наше стопанство.

Г. г. народни представители! Тѣй както се прокарва този законопроектъ, ако наистина той не бѣде придруженъ съ други законодателни мѣрки, съ други закони, които да обематъ цѣлото стопанско положение, да обематъ въпроса за подпомагане на цѣлото наше стопанство, той самъ по себе си ще даде обратни резултати, пакостни резултати, безъ да може да бѣде подпомогнатъ земеделецътъ-стопанинъ, тѣй както се желае съ законопроекта да му се помогне.

Щомъ като ще може да се обгърне общо тази материя и да се уреди отъ законодателя, тази бележка има за мене значение дотолкова, доколкото парламентарната комисиия ще държи смѣтка, щото да бѣдатъ координирани постановленията на този законъ съ мѣрките, които ще се предприематъ въ другитъ закони.

Г. г. народни представители! Въ по-напрежния законопроектъ на г. министра се загатваше за една необходимостъ, за една голѣма нужда — малко по-радикално да се действува въ подпомагането на нашето земеделско стопанство. И да се прокара този законопроектъ, г. г. народни представители, не може да се изпусне изъ предъ видъ, че положението на земеделеца-стопанинъ пакъ

нѣма да може да се подобри, нито ще бѣде подкрепено. Историята на нашето земеделско стопанство е това: да го оставимъ да се забатачи, да го оставимъ да потъне въ задължения, и подиръ това да търсимъ начинъ да го освободимъ отъ тѣзи задължения. Нѣма нужда никой отъ насъ да проучва много живота на нашето селско стопанство, за да разбере, че досега нашиятъ селянинъ е отговарялъ на задълженията си, изплащалъ е задълженията си, било чрезъ своето здраве, било чрезъ кѣсове отъ своя имотъ. И въ единия, и въ другия случай това е една пакостъ за нашия общественъ, за нашия националенъ животъ.

Достатъчно е човѣкъ да погледне въ нашитъ училища, или да проследи това, което се явява предъ трудовитъ набори, за да види въ какво положение изпада вече физически нашиятъ селянинъ.

А това е една материя, върху която не може да не спре вниманието си и управникътъ, и законодателятъ.

Г. г. народни представители! Запращава се нацията, племето ни отъ израждане. Това не може да не обърне вниманието на тѣзи, които носятъ отговорности за бѣдещето на тази страна: безъ здраво поколѣние не можете да имате нация, не можете да имате здрава държава.

Засѣгатъ се имотитъ на селскитъ стопани, разстройва се тѣхното стопанство, създава се въ тѣхъ едно настроение пакостно за гражданския миръ въ тази страна — всичко това заслужава, собствено, вниманието на управлението. И не бива да се повтарятъ грѣшките на миналото.

Азъ ще си позволя да припомня едни съвети, отпавени отъ първия рѣководител на финансовитъ институти у насъ следъ освобождението, при създаването на Българската народна банка, създадена тогава съ огледъ да се подпомогне нашето земеделѣе: „Вие не можете да оставите простия селянинъ въ рѣцетъ на лихваритъ, на тия, които му даватъ капиталитъ: той съ своята простота ще бѣде унищоженъ, ще бѣде смакканъ“. Това сж били мотивитъ за създаването на Народната банка.

Г. г. народни представители! Тогавашиятъ земеделски каси сж се мѣчили, правилни сж възможното да се явятъ въ услуга на земеделцитъ-стопани. Но провѣрете отчетитъ на Българската земеделска банка и вие ще видите, че капиталитъ, съ които сж разполагали каситъ въ 1886 г., следъ съединението на дветъ Бѣлгарии — Северна и Южна — съвсемъ не сж били въ положение да отговарятъ на онѣзи голѣми нужди, които има селското стопанство. Селското стопанство не може да живѣе безъ кредитъ: доходитъ му сж въ едни опредѣлени годишни времена; презъ всичкото друго време то трѣбва да разходва готово, трѣбва да го търси въ кредитъ. Кѣде го оставяте вие да се обръща то за тоя кредитъ? Кѣмъ Земеделската банка ли? Та вие виждате, че тя не е въ състояние да отговори на всичкитъ му нужди. Па и провѣрете, г. г. народни представители, отчетитъ на Земеделската банка, за да се увѣрите, че едва само $\frac{1}{3}$ отъ всичкитъ суми, които тя раздава, отиватъ за заеми, които селянинътъ-стопанинъ взема, за да създава инвентаръ за своето производство. Съ краткосрочни заеми той ще трѣбва да посрѣща и купуването на добитѣка, и купуването на инвентара си и построяването на кѣща, въ която ще живѣе, и на оборъ за добитѣка — всичко онова, което не може да се изплати съ доходитъ на стопанството за една-две години, за което сж нуждни доходитъ му за едно по-дълго време. И когато вие го поставяте подъ угрозата на краткосрочнитъ задължения, естествено, много скоро той не ще може да устои на тежестъта имъ, той ще се превива, като ще го премачква съвсемъ тежестъта на неговия дългъ, на неговото задължение. И на нѣколко пѣти държавата чрезъ Земеделската банка се явява да спасява така западнали цѣли поселения. Въ Видинско, вие знаете. Земеделската банка трѣбваше да спаси цѣло едно село, с. Александрово, отъ лихваря, отъ онзи, който бѣше заробилъ цѣлото село и бѣше му взелъ всичкия имотъ; и не само с. Александрово, но и с. Гѣмзово, с. Халваджи, с. Гърци и др. бѣха заробени отъ този кредиторъ.

С. Митковъ (з): Отъ тия хора, които вие поддържате и до днесъ!

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Моля?

Министъръ Д. Гичевъ: Били сж все Ваши приятели, казва.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Недейте атакува другитъ, когато трѣбва да атакуваме нази си! Когато Народното събрание остава глухо или слѣпо къмъ голѣмитъ нужди на селския стопанинъ, когато

правителството не е въ състояние да вземе мърки, които са нуждни, за да може да се дойде на помощ на селянина, той ще търси къде може да намери средства, за да преживява, без да вижда, без да гледа последните, които ще дойдат за късо време. Управникът, който вижда по-далече от стопанина, който е натоварен със управлението, за да гледа по-нашироко, трябва сам да съзре опасността и да вземе надлежни мърки.

Ето защо азъ казвамъ, че ако всички тия законоположения не бъдат последвани въ скоро време отъ бързи мърки, за да се създадатъ условия, щото нашиятъ селянинъ да може да има краткосроченъ кредитъ само за оборотенъ капиталъ, само за обикновените си оборотни нужди презъ годината, а за всичко онова, което той трябва да изразходва, за да разшири и подобри своето стопанство, да му се даватъ дългосрочни кредити и съ по-ниски лихви, ние ще бъдемъ свидетели да се взематъ периодически мърки, като тѣзи, които се взематъ съ този законъ, безъ да може да се постигне онова, което трябва да се постигне въ тая страна — не само закрила, но и поощрение на земеделското стопанство. Всичко онова, което става отъ редица години, г. г. народни представители, отзори считатъ на всички да разбератъ, че ако ние не успѣемъ да издържимъ нашето земеделско стопанство, ако ние не успѣемъ да засилимъ неговото производство, да го направимъ по-способно да се явява на пазара като купувачъ, като консоматоръ, ние не ще можемъ да претендираме за развитие на нашия стопански животъ. Основата на нашето стопанство е просперитетътъ, е напредъкътъ, е благоденствието на селския стопанинъ. Ако това не успѣемъ да осигуримъ, ние не сме направили нищо.

Ето защо, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че макаръ доста време да се употреби отъ управлението, за да излѣзе съ този законопроектъ, онова, което трябва да се направи, не е направено и досега. Може би едно извинение ще има за правителството: че то е заето, по-скоро, съ политически въпроси и не му остава време да се занимава съ голѣми стопански въпроси. А въ основата на всичките въпроси днесъ трябва да стоятъ стопанските въпроси. И жална е тази картина у насъ: политикътъ, когато станатъ министри, когато поематъ отговорности за управлението на държавата и трябва да мислятъ само за общите народни интереси, за общите стопански интереси на цялата страна, за общите държавни интереси, тѣ още сѫ увлечени въ тѣхните партийни борби и вършатъ партийна работа. Това е една пакостъ за нашия политически животъ, защото партизанниятъ разединява. Политикътъ, въ която партия и да е билъ, каквито партийни задачи да е изпълнявалъ, каквито длъжности да е ималъ той въ партията си, станалъ министъръ, той ще трябва да разбере, че неговата задача е да обединява, да успокоява. Ето защо азъ бихъ отправилъ пожелание: нека нашите политици разбератъ, че когато престѣпятъ прага на министерския кабинетъ, тѣ трябва да скъсатъ съ своите задължения като партизани и да мислятъ само за своите задължения като управници въ държавата, въ която има всѣкакви партизани, въ която има и тѣхни противници по партия, които също трябва да бъдатъ подъ тѣхната закрила. Само тогава ние ще можемъ да избѣгнемъ много отъ пакостите, които виждаме днесъ въ управлението и които не сѫ присѣщи на парламентарното управление, а сѫ присѣщи на тия нрави, които се насажда отъ редица години насамъ у насъ. Задача на всички ни е да се мѣчимъ да цѣримъ, да лѣкуваме тия рани, защото съ тѣхъ не можемъ да вървимъ напредъ. Само когато успѣемъ да ги излѣкуваме, бѣдетъ увѣрени, че могатъ да бъдатъ обединени въ едно всички онѣзи, които творятъ стопанските блага на тази страна. Тѣхъ нѣма какво да ги дѣли. Нито стопанските задачи, нито политическите задачи на нашата страна сѫ толкова сложни, за да има такова голѣмо раздробление въ нашето гражданство. Ако ние се въодушевяваме и ръководимъ отъ това сцепление на творците за създаване материалните и културни блага на тази страна; ако използваме тѣхното желание да има въ страната миръ, съгласие и споразумение, азъ съмъ убеденъ, че което правителство и да е на властъ, опрѣно на това съгласие на онѣзи, които носятъ тежестите въ тая държава — въпреки всичко онова, което лежи върху гърба на българския гражданинъ — ще може, макаръ съ бавни, когато условията сѫ тежки, но сигурни крачки да работи за напредъка и на нацията, и на държавата.

Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че въ комисията този законопроектъ ще бъде всестранно проученъ, ще бъде сопоставенъ съ другите законодателни мѣроприятия, за да не стане и съ него онова, което стана съ закона за храноизноса. Нека се разбере, че Народното събрание трябва да приема само такива законопроекти,

които уреждатъ общото, цялостното стопанско положение на страната.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Адамъ Нейчевъ.

А. Нейчевъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Както ви е известно, отъ две-три години насамъ цената на зърнените произведения въ цялия свѣтъ спада силно. Туй спадане е зачекнало много пакостно главно онѣзи държави въ Южна и въ Срѣдна Европа — Полша, Чехия, Югославия, Ромѣния и насъ — които минаватъ преимуществено не за индустриални, а за земеделски страни, производителки главно на зърнени произведения.

Въ момента, когато говоримъ, споредъ статистическите сведения, съ които разполагатъ земеделските институти въ свѣта, въ силозите, елеваторите и депата, варантирани и не, въ Америка, Канада, Австралия и въобще въ голѣмите житни борси, има около 20 милиона тона пшеница. Ние не разполагаме съ данни какви житни запаси има Съветска Русия. Освенъ това всички сме наклонни да вѣрваме, че Русия, съ своя износъ на жито, не върши толкова една търговия, колкото една пропаганда. А цяла Европа, безъ Русия, консумира годишно около 16 милиона тона. При това положение нѣма надежда да настѣпи едно повишение въ цените на зърнените произведения, още повече, като се има предъ видъ, че страните-производители и износвачки на жито скоро ще разполагатъ и съ новата реколта.

Както казахъ, г. г. народни представители, най-много сѫ засегнати държавите отъ Срѣдна Европа и отъ тѣхъ най-вече България, една малка страна съ примитивно, първобитно земеделие и съ едно много минимално притежание на орна земя. При 38 милиона декара обработваема земя въ България, отъ която орна около 29 милиона декара, това прави около 7 декара на глава. При производството днесъ въ Америка, където отъ две-три години насамъ сѫ приспособени, така наречените комбини — извънъ тракторизацията, оранъ не само безъ волове, но и безъ коне — една такава малка страна, каквато е България, съ такава малко притежание земя много трудно е не само да конкурира, но и да помисли даже, че въ бъдеще ще може да конкурира на европейския пазаръ. Ето защо, въ връзка съ законопроекта за защита на селския стопанинъ у насъ много справедливо се повдигна единъ голѣмъ шумъ. Този шумъ, обаче, напоследъкъ се преобърна въ едно особено настроение, което е доста опасно за правилното развитие на нѣщата у насъ.

Въ селските маси, въ българското село се създава лека-полека убеждението, че въ кабинета, изхождащъ отъ Народния блокъ, има едно разногласие по този въпросъ. Азъ бихъ желалъ да не бъде преиначена мисълта минито отъ г. министра на земеделието, нито отъ нѣкои други, които ме слушатъ. Настроението, което се създава днесъ въ българското село, по поводъ главно на тази реформа, е онова настроение, което въ 1919 г. имавъ случай пакъ да наблюдавамъ, съ тази разлика, че тогава това настроение се създаваше оттукъ. (Сочи министерската маса) Отъ министерската маса се говореше на тогавашните депутати отъ болшинството по такъвъ начинъ, че тѣ добиваха убеждението да наричатъ депутатите отъ другите групи „буржоа“, „капиталисти“. И-всѣкога, когато се обръщаха къмъ насъ, другите депутати — и тогава азъ бѣхъ депутатъ — тѣ ни наричаха: „вие буржоа, вие капиталисти“ и т. н. Тогава, пакъ повтарямъ, това настроение долу въ селските маси се създаваше отгоре, а сега трябва да бъде справедливъ и да ви кажа, че това настроение днесъ не се създава вече отгоре, защото частъ отъ днешните министри на Народния блокъ бѣха научени отъ развой на нѣщата да не си служатъ съ онѣзи методи, съ каквито си служеха тѣхните предшественици презъ 1919 г. Тѣ не сѫ така агресивни днесъ, ...

А. Неновъ (раб): Поумнѣли сѫ!

К. Русиновъ (раб): (Казва нѣщо)

А. Нейчевъ (д): ... защото животътъ, безспорно, ги е научилъ на много работи. Самото развитие на живота имъ е подсказвало, че морето не е плитко до колѣне, а е доста дълбоко и въ нѣкои случаи човѣкъ може да се удави. И азъ трябва да бъда справедливъ да кажа, че днесъ сѫ много по-тактични и много по-умни, че безспорно известна поука, дѣдо попе, сѫ почерпили отъ еволюционното, а не отъ революционното развитие на нѣщата.

К. Русиновъ (раб): Отъ съдружието съ васъ!

Т. Кънчев (д. ср): Тебе думамъ, дъще, същай се, снахо!

А. Нейчев (д): Но сега да продължа. Известни хора отъ срѣдитъ на земледѣлцитъ говорятъ долу, ...

П. Стоев (раб): Тамъ е опасното!

А. Нейчев (д): ... че тази реформа за защита на селскитъ стопани може да бѣде много повече разширена, може да бѣде много по-такава и онакава, ако не сѣ други, които прѣчатъ за това. Азъ трѣбва да ви кажа тукъ, че не виждамъ никой да прѣчи на тази реформа, която иска да прокара правителството. И азъ съмъ дълбоко убеденъ, че законопроектътъ ще бѣде гласуванъ отъ Цѣлия Парламентъ, дори и комуниститъ ще гласуватъ за него, ...

Нѣкой отъ мнозинството: Не, нѣма да гласуватъ.

А. Нейчев (д): ... не защото желаятъ да гласуватъ за една буржоазна реформа, но защото нѣма какво друго да правятъ.

А. Ненов (раб): Но по-рано ще кажемъ, че лъжете, че заблуждавате съ този законопроектъ.

А. Нейчев (д): Животътъ и развитието на нѣщата сѣ направили много повече, отколкото самиятъ законопроектъ, въ който, въ сѣщностъ, нѣма никаква философия, нито пъкъ нѣкаква дълбока финансова и стопанска наука, или, да се изразя по професорски, политическа икономия.

П. Стоев (раб): Нито пъкъ въ него има това, което искатъ долу.

А. Нейчев (д): Законопроектътъ е много простъ. Кой може да плати известни — да не кажа голѣма дума — батаскийски задължения, наплатени по силата и вината главно на онѣзи, които сѣ имали пари да ги раздаватъ, било чстни капиталисти, било частни банки? Азъ ще дойда по-нататъкъ и до този въпросъ.

Безспорно, г. г. народни представители, законопроектътъ преследва една опредѣлена целъ. Той преследва целта да спре пролетаризирането или по-право болшевизирането на българското село.

П. Стоев (раб): И нѣма да спрете това!

А. Нейчев (д): Това преследва законопроектътъ, като отлага селскитъ задължения за единъ по-дълъгъ срокъ, като експроприира частъ отъ тѣхъ и сѣщевременно прави неотчуждаемъ единъ минимумъ землено притежание за селянитъ, които, бидейки собственици, трудно биха се подавали на болшевизиране и революционизиране.

П. Стоев (раб): Тѣ се отказватъ отъ този минимумъ.

А. Нейчев (д): Азъ ще дойда до тия въпроси.

И ако трѣбва тукъ да ви говоря като историкъ, ще трѣбва веднага да забележа, че въпросътъ за владението на земята е единъ въпросъ, който е занимавалъ човѣчеството отъ създаване на мира до днесъ, оттогава, откогато се помни човѣшка история. Първитъ цивилизации сѣ зародили тамъ, кждето е имало влага и топлина, за да се развие земледѣлието — Египетъ, Халдея и т. н. Но ние виждаме въ древността, тамъ, кждето земленото притежание е било експроприирано въ полза на едно малцинство, кждето земята не е била владѣна компактно отъ тия, които я обработватъ, вѣкове подъ редъ да продължаватъ борби, и въпросътъ за владението на земята да е основата за всички онѣзи обществени движения, които сѣ предизвиквали всѣкакви катаклизми. Днесъ въ България ние наблюдаваме това, което е ставало, напр., въ стара Гърция шестъ вѣка преди Христа. Въ стара Гърция тогазъ почна пролетаризирането на селячеството, което впоследствие докара законитъ на Ликурга и на Солона. Още тогава безземленото селячество, при онѣзи примитивни форми на обработката на земята и стопански отношения, бѣше станало много ненадежно за всѣка една властъ.

Г. Костов (раб): Както днесъ.

А. Нейчев (д): И ние виждаме, че разликата между тогава и днесъ е тази: че въ древността, преди законитъ на Солон и Ликурга, селянитъ бѣха дори за дългъ, а днесъ, слава Богу, при днешния хуманизъмъ, при днешната цивилизация, такава нѣщо нѣма. Сега пролетари-

тѣтъ дохожда отъ село въ града да увеличи безработицата и да подпомогне пропагандата на другаритъ.

А. Пенев (раб): Туй значи, че вие сте опропастили селянина въ селото.

А. Нейчев (д): Азъ повтарямъ, че законопроектътъ наистина е навремененъ, защото ние сме навлѣзли въ единъ чикма-сокакъ, въ единъ импасъ.

П. Стоев (раб): Цѣлиятъ капиталистически свѣтъ.

Министъръ Д. Гичев: И Съветскитъ съюзъ не прави изключение отъ този чикма-сокакъ.

П. Стоев (раб): Ще видимъ.

А. Пенев (раб): Видѣхме Орѣховска околия.

Министъръ Д. Гичев: Познавамъ Съветския съюзъ по-добре отъ бай Петко Напетовъ. Ще видимъ какво е тамъ

А. Нейчев (д): Г. г. народни представители! Трѣбва да се разбере въ какъвъ чикма-сокакъ наистина сме навлѣзли ние като производители на зърнени храни, вследствие бързото спадане на ценитъ на житнитъ произведения и мудното спадане ценитъ на всички индустриални артикули. Азъ слушахъ тукъ ораторитъ по законопроекта. Първиятъ ораторъ, г. Григоръ Василевъ, бившъ министъръ на земледѣлието, завършвайки своята речъ, ...

Нѣкой отъ работницитъ: Говори за доматитъ!

А. Нейчев (д): Трѣбва да ви отговоря, че въпросътъ за доматитъ не е така неваженъ. Напротивъ, въпросътъ за доматитъ е много важенъ, защото ние ще трѣбва да минемъ къмъ едно интензивно земледѣлие, а не да държимъ само за зърненитъ храни. Това, което говори г. Григоръ Василевъ, не е само една куха фраза. Зависи отъ инициативата на българския селянинъ и отъ неговия умъ, за да може да прокара рационализъмъ въ нашето земледѣлие. — Но, връщамъ се на мисълта си. Г. Григоръ Василевъ, говорейки за начина, по който ще става изплащането на задълженията къмъ Земледѣлската банка, каза: „Ще трѣбва да се направи всичко възможно, за да се запазятъ влоговетъ на дребнитъ сѣществувания“, защото тия 4—5 милиарда влогове въ Земледѣлската банка не сѣ нищо друго, освенъ спестявания на дребни сѣществувания. Знаете, че капиталътъ на Земледѣлската банка е нищоженъ, че тя оперира съ чужди пари. И г. Григоръ Василевъ казва, че ще се направи всичко възможно, за да може въ банката да дойде единъ новъ притокъ на влогове, ergo на пари, защото наистина днесъ ние страдаме отъ едно нѣщо — отъ липса, както казватъ французитъ, на argent liquide, липса на капитали, липса на пари. Ето защо — продължава г. Григоръ Василевъ — начинътъ, по който ще се процедира по този законъ, ще трѣбва да бѣде нагласенъ така, че да може да се запази здравотата на Земледѣлската банка и тя да представлява отъ себе си надеждна гаранция за вложителитъ.

Другиятъ, вториятъ ораторъ, когото слушахъ ...

П. Стоев (раб): Кой ораторъ? Отъ тамъ ли? (Сочи болшинството)

А. Нейчев (д): Моятъ пловдивски колега. Той говори друго нѣщо — противното на това, което каза г. Григоръ Василевъ. Той, следъ като цитира дори и Цицерона и не знамъ кого, каза, че ще трѣбва да се рѣжатъ банкотитъ, ще трѣбва да се девалоризиратъ влоговетъ, ще трѣбва да се експроприра известна частъ отъ капиталитъ. Азъ не знамъ какво разбираше той.

П. Стоев (раб): Той се шегуваше.

А. Нейчев (д): Наистина въ Гърция рѣзаха драхмата, но тя бѣше друго, за което, изглежда, той не е добре осведоменъ. Въ Гърция това рѣзване на драхмата имаше характеръ на вътрешенъ заемъ. Иначе какъ разбира той девалоризацията, не знамъ. Вѣрно е, че още въ древността има единъ примѣръ — реформата на Клистенъ въ Спарта: увеличението цената на паритъ и съответното намаление на дълговетъ. Но, както знаете отъ историята, реформата на Клистена не даде никакви резултати. Единствениятъ резултатъ бѣше този, че той избѣга въ Египетъ и умрѣ тамъ като последенъ просякъ.

Нйкой отъ работниците: Както и вие ще избъгате.

А. Нейчевъ (д): Щомъ повелява историческото и икономическо развитие, ще избъгате. Защо не?

А. Буковъ (з): Нйма кжде да бйгате. Васъ (Сочи работниците) ще оправяме.

А. Нейчевъ (д): България, бидейки една раз екcellance земледйлка страна и то дребно-земледйлка, не може въ настоящия моментъ да не се грижи за българското село, което, безспорно, е основата на нашата държава. Ще има силна българска държава, ако има силно българско село. Щомъ нйма такава, нйма да има и силна държава. Тукъ му е мйстото да спомена, че и въ Русия, ако нашиятъ приятелъ, на демократитъ, г. проф. Павелъ Милоковъ, когато бйше министъръ на външнитъ дйла, или пъкъ Керенски, Тересченко и др. бйха проникнати отъ съзнанието за нуждитъ на момента, ако знаеха, че рускиятъ народъ въоръженъ, воюващъ 4 години, не знае за какво воюва, въ Русия нймаше да стане това, на което сме днесъ свидетели. Ако е въпросъ за земя — рускиятъ народъ владйше две трети отъ вселената. Ако тй бйха знаели веднага да разрешатъ аграрния, поземелния въпросъ, да раздадатъ земята на тйзи, които я обработватъ, толкозъ повече, че въ Русия това можеше да стане, защото, както знаете, тамъ съществуватъ грамадни поземелни владйния, милиони декари на князе, на боляри въ Подолска, Киевска и други губернии, Русия нймаше да дойде до това положение, въ което се намира днесъ. У насъ, затй, и нйма какво да раздаваме. Тукъ трйбва да отворя една скоба и да кажа на г. Гичевъ, че създадениятъ отъ Стамболийски законъ за трудовата поземелна собственост — идеята е на Петко Каравеловъ — е старииятъ законъ за челяднитъ имоти. Както знаете, Стамболийски де bonne foi създаде този законъ и тричлenni комисии за оземляване. Обаче въ повечето околии се оказа, че нйма кого да оземляватъ, защото нйма отъ кого да взематъ земя, понеже въ България нйма такива чокои, каквито има другаде.

К. Русиновъ (раб): Има, има.

А. Нейчевъ (д): Дйдо попе! Стари приятели сме. (Смйхъ)

Нйкой отъ земледйлицитъ: „Отче“ му кажи.

Нйкой отъ работниците: Манастирскитъ имоти.

А. Нейчевъ (д): Споредъ менъ, законътъ на Стамболийски донесе само една полза — той отне оржжието отъ комуниститъ да говорятъ за селски думбази. Оказа се, че въ България нйма такива думбази. Въ Русия е съвсемъ друго.

Г. Костовъ (раб): А следъ 9 юний побързахте да имъ върнете имотитъ.

А. Нейчевъ (д): Ако въ Русия бйха раздали земята на тия, които я работятъ, и ако бйха прекратили войната, мога да ви увйря, че днесъ въ Русия може би бйше свързъмъ нймаше да има. Защо? Защото въ Русия, както признава и Троцки въ своята брошура „Какъ вземахме властта“, вземането на властта отъ страна на Ленинъ — безспорно единъ гениаленъ организаторъ, какъвто е и Сталинъ — стана възможно, благодарение на пасивното държане на руската селяния.

П. Стоевъ (раб): А българското селячество се държи активно.

А. Нейчевъ (д): Тогава, когато една шепа работници отъ Путиловскитъ заводи, 400—500 души моряци отъ Кронцадската ескадра и нйколко стотинъ юнкери взиматъ Таврическия, зимния дворецъ и други мйста, кждето заседаваше още буржоазната властъ, тогава, въ онзи моментъ, не би се извършило това, ако не бйше тази прочута пасивностъ на руското село, което не мърдаше. А сега вече, когато болшевикитъ вземаха властта, азъ признавамъ, тй се стараятъ да разрешатъ поземелния въпросъ, обаче не така, както комунизмътъ на Марксъ — Енгелсъ разрешаваше тая проблема, както и въ България, гдето дйдо Благоевъ поддържаше, че поземелниятъ въпросъ нйма да дойде до това развитие, а до друго. И може би Сталинъ е по-практиченъ сега, като разрешава този въпросъ по другъ начинъ — чрезъ така нареченитъ

колхози и совхози. Ето защо и на насъ, една страна съ малки притежания, на насъ, които никога не сме имали поземелна аристокрация, така да се изрази, не ни прави впечатление този законопроектъ на г. Гичевъ. На насъ дори не би ни направилъ впечатление единъ законъ за пълна експроприация, защото ние никога не сме притежавали ония условия, които имаше въ Русия. Признавамъ, че ако възкръснйше отъ гроба Бисмаркъ, той знаменитъ поддържателъ на юнкерството въ Германия, и видйше какъ се разрешава аграрниятъ въпросъ въ Чехия, въ Полша, отечеството на пановетъ, и другаде, би умърълъ втори пътъ, би счелъ това за ересь, за светотатство, за свършекъ на свйта. На насъ, обаче, които, пакъ повтарямъ, сме комшии съ совхозитъ, съ колективитетитъ руски презъ Черното море, никакво впечатление това не ни прави. И правъ бйше единъ селянинъ мой приятелъ, когато отговори на единъ другъ, който му каза: „Ще ти отчуждатъ, ще ти продадатъ цйлата земя за дългъ. Какво ще правишъ?“ — „Какво ще правя? Кой ще я работи? Пакъ ние ще я работимъ. Който и да я вземе, ще я даде на менъ“. — Така е, защото ние нймаме ония голйми колективитети, ние не обработваме земята по този начинъ, както я обработватъ въ Съветска Русия или на капиталистически начала, както я обработватъ въ Америка, Канада и другаде.

Но да продължа. Законопроектътъ, споредъ менъ, е навремененъ. Навремененъ е затова, защото той ще дойде, доколкото е възможно при днешното развитие на нйщата, да успокои до известна степенъ българското село, безъ което спокойствие наистина ние не бихме могли по-нататкъ да се развиваме правилно — поне това ни е казала историята по тия въпроси. Вземете Римъ. Римъ завладй цйлия свйтъ. Кой го завладй? Завладйха го така нареченитъ *plebs rustica*, то значи римския селянинъ. Дотогава, докато той притежаваше земята въ днешна Италия, докато той бйше легионеръ, войската, този дисциплиниранъ селянинъ завладй вселената. Но когато стана натрупване на колосални богатства въ Римъ въ продължение на 2—3 вйка, когато този *plebs rustica* се превърна въ *plebs urbana*, въ градски пролетариатъ, когато земята мина въ ржцетъ на тогавашнитъ чокои и се образуваха голйми латифундии, ние виждаме какъ римското могъщество започва да отпада. И Плиний право е забелязалъ: *Latifundie perdirege Italiam*, че голймитъ латифундии, голймитъ частни владения ще погубятъ Италия, което и стана.

Нйма да продължавамъ повече на тази тема, понеже искамъ да говоря по същността на самия законопроектъ. Нйма да говоря повече за тази история, която не е толкова важна, нито за това какъ се е развивалъ този въпросъ въ срйднитъ вйкове. Искамъ само да кажа нйколко думи за поземелния въпросъ презъ великата френска революция. Ние сме чели и препрочитали историята за тази революция и имаме предъ очи образитъ на революционеритъ отъ типа на Маратъ и Робеспьеръ; но азъ ще ви кажа, че тйзи герои въ историята не сж истинскитъ автори на френската революция. Истинскитъ нейни автори това сж френскитъ селяни, защото въ основата на френската революция, както казва анархистътъ Кропоткинъ, е легналъ пакъ поземелниятъ въпросъ.

Ще продължа малко по тая материя, за да кажа нйколко думи пакъ за Русия. Първиятъ човйкъ въ България, който, като държавникъ, се е старалъ — да се запомни добре — да положи правилно основитъ на разрешението на аграрния въпросъ у насъ, безспорно, това е Петко Каравеловъ. Въ 1881 г., още при първия либераленъ кабинетъ, той се постара да положи здрави основи за развитието на българската държава съ разрешението на така наречения аграренъ въпросъ. И ние знаемъ, че Каравеловъ, презъ краткото свое министерствуване, преди пълномощията на Батембергъ, постъпи по единъ насилнически, да кажа, начинъ, дори не така, както прави г. Гичевъ съ това изкупуване; онова бйше една истинска експроприация. Въ Крайцето, въ днешния Кюстендилски окръгъ, Каравеловъ отчужди около 1—2 милиона декара орна и неорна земя и щйше да се дойде до единъ конфликтъ съ Турция. Турцитъ бйха пратили специални делегати да преговарятъ, но въпросътъ не можа да добие разрешение, понеже Батембергъ суспендира конституцията и Петко Каравеловъ избйга въ Пловдивъ, въ тогавашна Източна Румелия. Сега азъ си обяснявамъ, защо този прозорливъ човйкъ е искалъ да положи основитъ за правилно разрешаване на поземелния въпросъ. Той бйше руски възпитаникъ, той бйше живялъ въ Русия тъкмо въ оная епоха на либерализъмъ, когато скоро следъ неговото отиване тамъ Александъръ II бйше унищожилъ крепостничеството въ Русия. И колко е важенъ този актъ — уни-

щожението на крепостничеството — явствува от това, което е казал Херценъ, единъ от духовнитѣ бащи на всички видове руски революции, който е живѣлъ тогава въ Лондонъ.

А. Неновъ (раб): Защо е тази история?

А. Нейчевъ (д): Херценъ, като се научилъ за това, което направилъ Александъръ II, е казалъ: „Ти победи, Галилеино“ — сравнява го съ Исусъ Христосъ, дѣдо попе.

К. Русиновъ (раб): (Възражая)

А. Нейчевъ (д): Азъ не зная, дали г. Гичевъ ще бѣде така щастливъ, при неговото министерствуване да бѣде отчасти правилно разрешенъ въпросътъ за поземелната собственост. Надѣвамъ се, обаче, че настоящиятъ законопроектъ, все пакъ ще допринесе, ако не за разрешаването му, то поне за приближаването къмъ по-правилна база за разрешаването на въпроса.

П. Стоевъ (раб): Г. Нейчевъ! Само единъ въпросъ. Вие преди малко казахте, че руското селячество е направило руската революция, а сега казвате, какво билъ казалъ Херценъ за Александъръ II. Кое е вѣрното?

А. Нейчевъ (д): Александъръ II положи много правилно основата за разрешение на аграрния въпросъ въ Русия, въ смисълъ, че до 1863 г., както ви е известно, . . .

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Не му е известно.

П. Стоевъ (раб): Известно ми е.

А. Нейчевъ (д): . . . 80% отъ рускитѣ селяни бѣха за-крепостени, не притежаваха абсолютно никаква земя — разбирате ли?

П. Стоевъ (раб): Разбирамъ.

А. Нейчевъ (д): Александъръ II унищожи крепостничес-твото помимо волята на повечето земски съвети и на цѣлата руска военна бюрокрация.

А. Неновъ (раб): И въпрѣки тази реформа на Алек-сандъръ II, дойде революцията.

А. Нейчевъ (д): Но нещастieto е тамъ, че въ Русия, следъ либералния периодъ на Александъръ II, особено следъ неговото убийство, когато дойде реакцията на Алексан-дъръ III, руската бюрокрация се оказа абсолютно негодна да разбере духа на времето. И смѣло може да се каже, че следъ пасивността на рускитѣ селяни, за която го-ворихъ оде, най-големиятъ помощникъ за осъществя-ването на болшевиизма въ Русия, това е рускиятъ бюро-кратизмъ, отъ който до известна степенъ и ние сме взели единъ теркъ. Знаете тамъ афоризма на Гоголя: „Младши писаръ, старшаго подначалника“, и обратното. Има два въ-проса. Ако ние тукъ, въ малката България, решимъ пра-вилно тѣзи два въпроса — въпросътъ за нашата бюрокра-ция и въпросътъ за българското село — то смѣло може да се каже, че общественото развитие у насъ ще бѣде тлас-нато въ единъ почти непознатъ досега пѣтъ: то ще се развива много по-правилно, отколкото може да си по-мисли най-големиятъ оптимистъ въ това направление.

Г. г. народни представители! Сега ще говоря за самия законопроектъ.

Споредъ чл. 2 на законопроекта, (Чете) „Предметъ на настоящия законопроектъ сѣ всички дългове на обща сума до 150 хиляди лева на земледѣлския стопанинъ, който притежава до 200 декара земя и то дългове направени до 1 януарий 1931 г.“ Азъ ви казахъ преди малко, ще по-втора пакъ, че законопроектътъ на г. министра на земе-дѣлието е много по-слабъ отъ това, което е направилъ животътъ и стопанското развитие у насъ. Защо? Казано е „дългове до 150 хиляди лева и 200 декара земя“. Позво-лете да ви кажа, че ако това го нѣмаше тукъ, а ако се ка-жеше „всички дългове за всички декари“, ще бѣде по-добре.

И. Драгойски (д): Точно така.

А. Нейчевъ (д): Защото, кои сѣ точно засегнати, коя частъ отъ селското население, най-главно, е засегната отъ така нареченитѣ селски задължения? Въ България има 86 хиляди стопани на земя отъ 1 до 10 декара; 90 хиляди стопани на земя отъ 10 до 20 декара; 88 хиляди стопани отъ 20 до 30 декара; 8 хиляди стопани на земя отъ 30—40

декара — всичко крѣгло 346 хиляди стопани на земя отъ 1 до 40 декара.

Д. Икономовъ (раб): Работна земя?

А. Нейчевъ (д): Стопанства съ притежание на земя отъ 1 до 10, 20, 30 и 40 декара.

Д. Икономовъ (раб): Работна земя ли?

А. Нейчевъ (д): Това сѣ стопанства, а не работна земя.

Д. Икономовъ (раб): Разбирамъ, че сѣ стопанства, ама декаритѣ работна земя ли сѣ?

Министъръ Д. Гичевъ: Важното е до 200 декара.

А. Нейчевъ (д): Споредъ законопроекта на г. Гичевъ, неотчуждаеми за дългове сѣ 40 декара земя. Значи декаритѣ земя на тѣзи стопанства, които изброихъ, сѣ неотчуждаеми. Но нека ми позволи г. министърътъ да му кажа, че тия 40 декара затъ сѣ неотчуждаеми. Защо? По си-лата на нѣщата, по силата на самото стопанско развитие. Както ви е известно, преди 100—150 години единъ тур-чинъ срещналъ единъ гяуринъ, единъ българинъ, и му казва: „Гелъ, бе гяуръ!“ — „ела тукъ!“ И онзи смирено дошълъ. — „Невѣрнико, казалъ, ще те заколя и ще те направя на парчета“. Българинътъ му казалъ: „Япарсѣнъ“ — „можешъ да ме заколишъ“. — „Ама, казва турчинътъ, и петъ гроша ще дадешъ“. — „А-а-а, това не може; да ме заколишъ можешъ, но петъ гроша да ми вземешъ — не можешъ“. Защо? Защото той ги нѣма. Сѣщото е и въ настоящия случай: всички онѣзи частни банки, всички онѣзи частни лица, които иматъ да взематъ отъ частни стопани — на брой 366 хиляди — притежаващи отъ 1 до 40 декара, нищо не ще могатъ да имъ взематъ и чрезъ законопроекта на г. Гичева.

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

А. Нейчевъ (д): Азъ тукъ говоря като човѣкъ, който добре познава цѣлата тази работа на практика, а не на теория. Нищо не можемъ да имъ вземемъ на тия хора по сѣдебенъ редъ, още повече, че ние ще се сблъскаме и съ чл. 666 отъ гражданското сѣдопроизводство, който по-становява неотчуждаемостъ на добитѣкъ, на посѣви и на не знамъ какво си.

Министъръ Д. Гичевъ: Работата е много проста: досега се гарантираха 20 декара, а сега ставатъ 40. И фактътъ, че презъ последната година е имало продажби на земе-дѣлски имоти за 92 милиона лева, показва, че е имало продажби.

А. Нейчевъ (д): Г. Григоръ Василевъ каза, че презъ последнитѣ три календарни години имало извършени про-дажби на земи и пр. на сума 150 милиона лева. Това е равно на нищо. Но азъ тукъ, г. министре, искамъ да направя единъ анализъ, единъ разборъ, отъ какво произхождатъ тѣзи селски дългове и кои сѣ тѣзи, които иматъ да взе-матъ, по какъвъ начинъ, какъ, защото това е именно клю-чътъ на цѣлата проблема. Както ви е известно, нашиятъ народъ е много беденъ, той е живѣлъ въ бедностъ вѣкове подредъ. Следъ войната частъ отъ селския народъ, по-сѣстоятелнитѣ, по-активнитѣ селяни, като-че-ли за моментъ се почувствуваха въ просперитетъ, въ благополучие. Нѣ-какъ-си паритѣ бѣха по-болъ. Една стока, която днесъ се купуваше за 1 л., утре се купуваше за 2—3 л. Имаше шансъ за всѣкого едногo, който имаше пари, да ги вложи въ тър-говия и за 2—3 месеца, за година време да ги удвои, утрои, упетори и т. н. Това фалшиво, външно благополучие про-дължи, както ви е известно, не повече отъ 3—4 години. Трѣбва да ви кажа и друго нѣщо. За това благополучие допринесе и следното обстоятелство: понеже Гърция и Турция воюваха, нашитѣ тютюни, които сѣставляватъ най-големо перо въ нашия търговски балансъ, около 3½ ми-лиарда лева, се търсѣха навсѣкжде въ Европа по простата причина, че Гърция и Турция не можеха да произведатъ достатъчно тютюнъ. Но свърши се войната, започватъ да се кристализиратъ работитѣ, явяватъ се първитѣ наченки на свѣтовната стопанска и финансова криза, . . .

П. Стоевъ (раб): Смъртната криза.

А. Нейчевъ (д): . . . а у насъ въ този моментъ, за го-лѣмо нещастие, трѣбваше, по силата, може би, на самата нужда, да сключимъ два заема — така наречениятъ бѣ-жански заемъ и възстановителенъ заемъ. А европейцитѣ,

както знаете, не си дават паритѣ току-така, просто за нашитѣ черни очи; за сключването на тѣзи два заема тѣ поставиха известни условия, които тогавашното българско правителство трѣбваше да изпълни. Между тѣзи условия бѣше и условието за обръщане на Българската народна банка въ емисионна, за покритието на лева, за инфлацията и прочее работи отъ областта на банкеритѣ и финансиститѣ. И въ този моментъ, когато Народната банка престана вече да бѣде директенъ кредитенъ институтъ, а стана емисионенъ, ние виждаме тогава въ България вече приливъ на чужди капитали и то при онази относителна сигурност, която навремето съществуваше — а вамъ е известно, че капиталитѣ отиватъ тамъ, кждето намиратъ дори относително спокойствие, относителна сигурност.

Г. Костовъ (раб): Капиталътъ нѣма отечество. Той отива тамъ, гдето има печалба, по-голямъ печалба.

А. Нейчевъ (д): Както, напр., въ Съветска Русия. — Капиталътъ е най-страхливото животно: шомъ нѣма сигурност, той бѣга — както е въ Съветска Русия.

Г. Костовъ (раб): (Казва нѣщо)

А. Нейчевъ (д): Азъ на тебе ще кажа защо. Въ Съветска Русия години по редъ се стараха да привлѣкатъ по какъвто и да е начинъ чужди капитали, грамадни капитали. Разбира се, че Сталинъ — единъ практиченъ човѣкъ, синъ на кундурджия — много добре знаеше, че тѣзи капитали, които ще влѣзатъ, никога нѣма да се плащатъ, и той бѣше готовъ . . .

Министъръ Д. Гичевъ: Никака друга държава не плаща 12½%.

А. Нейчевъ (д): . . . да привлѣче тия капитали на всѣка цена, но тѣ не идваха. Защо? Затова, защото нѣмаха онази сигурност, разбира се, отъ капиталистическа гледна точка, за каквато претендиратъ.

Нѣкой отъ работниците: Нѣмаше гешефти.

А. Нейчевъ (д): Никакви гешефти. Предложиха на чуждитѣ капиталисти най-добри условия за експлоатация на Мурманскитѣ гори — най-добритѣ и най-грамаднитѣ гори въ Европа — и дори американцитѣ сключиха, както ви е известно, контрактъ, но въ последния моментъ, когато дойде време за експлоатация, тѣ се отказаха. Защото — пакъ трѣбва да повторя — капиталътъ е най-страхливото животно. Но у насъ тия капитали дойдоха и, гледаме, изникнаха всевъзможни банки: Френско-българска, Китайско-българска, и т. н.

А. Буковъ (з): Тѣ сж наши капитали.

А. Нейчевъ (д): Вѣрно е, че имаше и български капитали, но имаше и поне 30% чужди капитали.

Нѣкой отъ работниците: 100 на сто ги кажи.

А. Нейчевъ (д): И тогава какво стана? Стана едно чудо, стана следното. Когато бѣше въпросъ за сконтиране портфейли въ новия емисионенъ институтъ, директоритѣ на частнитѣ банки се юрнаха въ едно надпреварване, кой по-голямъ оборотъ да направи, и то при онѣзи лихви навремето, които ви сж известни. Лично азъ съмъ наблюдавалъ въ Пловдивъ, какъ директори на банки въ недѣленъ денъ ще се качатъ на своя автомобилъ и ще отидатъ въ село Х, напр.; тамъ ще викатъ секретаръ-бирника, и ще го питатъ: г. секретаръ, еди-кой си селянинъ колко земя има, еди-кой си — колко, и т. н. — питаха все за по-състоятелнитѣ хора. А после вече самитѣ тѣхни хора викаха тия селяни въ града да ги каратъ, ако иматъ нужда отъ кредитъ, да работятъ съ тѣхната банка: „Ние ще ви дадемъ по-добри условия отъ еди-коя банка“, и се надпреварваха да раздаватъ кредитъ, да отпускатъ пари, на все ужъ по-добри условия. И да не ви кажа голѣма дума, работата бѣше стигнала дотамъ, щото чутъ-ли не една пловдивска банка щеше да направи следното: да вика хамали отъ улицата, за да имъ дава пари: Мехмелъ! Ела да ти отворимъ кредитъ, ще подпише гарантътъ Хасанъ! — До тамъ бѣше стигнала работата. (Веселостъ)

Г. г. народни представители! Азъ, който нѣмамъ работа съ никакви банки, имахъ случай само единъ пътъ да стѣпя въ една частна банка, понеже бѣше загазилъ единъ мой приятелъ. Тогава можахъ да разследвамъ нѣколко креанса и да дойда до едно печално заключение: че директорътъ и управителниятъ съветъ на тая банка сж раздали прямо и

косвено на трима-четирима души единъ и половина милиона лева — на хора, които азъ познавамъ добре, на които не бихъ далъ не пари, но едно шише сода на вересия.

Нѣкой отъ работниците: (Казва нѣщо)

А. Нейчевъ (д): Сжщото ставаше и съ всички онѣзи, които имаха излишни капитали — 5—10 пари — които не работѣха никаква търговия, а имаха спестени пари, вмѣсто да ги дадатъ въ Земледѣлската банка, кждето паритѣ имъ сж сигурни и кждето тѣзи пари по единъ косвенъ начинъ ще допринесатъ за повдигането на нашето стопанство.

И. п. Рачевъ (з): И Земледѣлската банка вършеше сжщото нѣщо въ това време. И тя биеше барабанъ.

А. Нейчевъ (д): Че ще получатъ по-малка лихва, това разбирамъ, но все пакъ паритѣ имъ щѣха да бждатъ сигурни въ Земледѣлската банка и щѣха да услужатъ на стопанството. Тѣзи г-да, обаче, предпочетоха да си даватъ паритѣ на съвсемъ несигурни длъжници, искатели, съ 16%, 20%, 25%, 30% лихва. Азъ лично съмъ дошелъ до заключението, че всички тѣзи хора, които по този начинъ сж раздали паритѣ си, всички тѣзи частни банки, имащи да взематъ стотици милиони лева отъ селското хазайство, ще трѣбва до дѣно да изпиятъ чашата на своето разочарование, на своята глупостъ и на своята лакомия. Това ще стане съ тѣхъ. Не е законопроектътъ на г. Гичевъ, който ще ги закачи толкова, колкото самата същностъ на нѣщата.

П. Стоевъ (раб): Сега Земледѣлската банка ще имъ гарантира, споредъ законопроекта на Гичевъ.

А. Нейчевъ (д): Азъ ще ви кажа, че споредъ законопроекта на Гичевъ, ще се толериратъ, ще се покровителствуватъ не изключително онѣзи стопанства, които сж най-активната частъ отъ нашето селско стопанство. Защото, г-да, кои сж селянитѣ, които иматъ да дължатъ най-много? Това сж тия селяни, които не сж се занимавали само съ земледѣлие — не сж тия, които сж имали отъ 1 до 40, до 50 декара. Тѣзи селяни, които сж активни въ стопанския и въ политическия животъ, тѣ сж водачи на разни партии, тѣ сж, които по-модерно произвеждатъ и т. н. — азъ само обяснявамъ понятието активни — тѣ сж притежатели на земя отъ 60 до 70, 150 до 200 декара. Тѣ сж най-активната частъ отъ българското село и тѣ сж, които иматъ да даватъ най-много, тѣ сж, които сж забатачили. Законодателятъ, когато ще трѣбва да протежира и да поддържа нѣкого чрезъ този законопроектъ, ще трѣбва да обърне едно голѣмо внимание и на тия стопани.

И. п. Рачевъ (з): Тѣ сж защитени.

А. Нейчевъ (д): Не казвамъ, че не сж защитени, но азъ казвамъ какъ още трѣбва да бждатъ защитени.

И. п. Рачевъ (д): За разширението на законопроекта нѣмаме нищо противъ.

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Азъ разполагамъ съ смѣткитѣ на 20 души мои лични приятели отъ Пловдивския окръгъ. Г. Григоръ Василевъ, бившъ министъръ на земледѣлието, иска въ известенъ срокъ, безъ да се спира действието на законопроекта, да се назначатъ комисии — съ законодателни санкции — прелѣ които да се декларира кои иматъ да взематъ отъ селото и какво иматъ да взематъ, а сжщо така и всички онѣзи, които иматъ да даватъ, и тѣ да деклариратъ какво иматъ да даватъ, подъ страха на санкцията, че нѣма да могатъ да се ползватъ утре отъ облагитѣ на този законъ, ако не сторятъ това, та да можемъ да знаемъ колко дългъ има българското село. Защото г. Григоръ Василевъ каза, че Земледѣлската банка имала да взема около три милиарда лева, но колко иматъ да взематъ частнитѣ банки и частнитѣ лица отъ българския селянинъ, това точно не се знаело. По този начинъ, който той предлага, ще се узнае 500 милиона, 1 милиардъ, 1 и ½ милиарда, 2 милиарда лева задължения ли има българското село и съ огледъ на това ще може да се оперира така или иначе, при едно разширение на законопроекта.

Но да дойда до моята мисълъ. Тия 20 души мои лични приятели, които азъ познавамъ, сж ми казали откровенно — безъ да има още законъ — точно какво дължатъ. Тѣзи мои познати иматъ срѣдно отъ 100 до 240 декара земя. Както виждате, тѣ сж отъ тѣи нареченитѣ срѣдни притежатели. Тѣзи 20 души крѣгло иматъ около 8 милиона лева

дългът към частни лица и частни банки. Този законопроект утре ще стане закон. Азъ се питамъ: по какъвъ начинъ тѣзи 20 селски стопанства отъ най-активната част на селското стопанство биха могли да се възползватъ отъ повеленията на този законъ? Нѣма да могатъ да се възползватъ. Единъ отъ тѣхъ, напр., отъ едно пловдивско село, има 152 декара хубава земя; махнете неотчуждаемитѣ, 120 декара сѣ ипотекирани при единъ пловдивски банкеръ за 300 хиляди лева. Сѣщевременно сѣщото лице прямо и косвено, по изпълнителни листове, които сѣ вече въ папката на сѣдия-изпълнителя, дължи още 600 хиляди лева. 600 хиляди лева плюсъ 300 хиляди лева — 900 хиляди лева. Представете си, че днесъ се пристѣпи къмъ ликвидация имотитѣ на този човѣкъ.

И. п. Рачевъ (з): Той има смѣтка да ликвидира.

Министъръ Д. Гичевъ: Какво Ви интересува.

А. Нейчевъ (д): Интересува ме това, че има дългове, че е селски стопанинъ, който притежава 150 декара земя. Това е, което ме интересува. И какво ще стане при една ликвидация? 125 декара при дневната оценка ще струватъ не повече отъ 200—220 хиляди лева и при този законъ ипотекирѣтъ ще си вземе паритѣ — сѣ загуба, разбира се.

Д. Ачковъ (нац. л. о): Съ 10% адвокатско възнаграждение.

А. Нейчевъ (д): Какво ще взематъ частнитѣ банки — кажете, г. Ачковъ — какво ще взематъ частнитѣ кредитори? Нѣма да взематъ нищо. Както виждате, дори законопроектътъ на г. Гичевъ се явява безпредметенъ, защото нѣма какво да му вземете, а ние ще трѣбва тукъ непременно да направимъ нѣщо сѣществено, за да може тази активна част на българското село на всѣка цена да бѣде запазена, ако може да се каже така.

П. Стоевъ (раб): Опрощаване на дълговетѣ е нужно.

А. Нейчевъ (д): Да.

П. Стоевъ (раб): Разбира се.

А. Нейчевъ (д): Пловдивскиятъ колега предлагаше девалоризация и рѣзване. Азъ не се лоя на тази вѣдница, на тая неефективна работа, защото добре разбирамъ какво значи публиченъ кредитъ, какво значи пари и въ буржоазния миръ какво значи валоръ. Не се лоя и на вѣдницата на г. Григоръ Василевъ, да се назначатъ специални комисии, които да опредѣлятъ дълговетѣ на селянитѣ къмъ частнитѣ банки и лица, защото това ще стане безконца — до вѣки-вѣковъ ще заседаватъ комисии.

Министъръ Д. Гичевъ: Ad calendas graecas.

А. Нейчевъ (д): Точно така — ad calendas graecas. Моята интимна мисль е, че ако законопроектътъ на г. министра на земедѣлието не обеме всички земедѣлски стопанства безъ ограничение на декаритѣ, нѣма да се направи облекчение. Оставатъ крѣгло 288.000 стопани, които иматъ отъ 40 до 80 декара. А стопанитѣ, които иматъ до 500—600 декара, сѣ само нѣколко въ България. Вие знаете по-добре това отъ мене, г. министре.

Министъръ Д. Гичевъ: Стопанствата отъ 200 декара нагоре не се обематъ отъ законопроекта.

А. Нейчевъ (д): Това напълно разбирамъ, това говоря и азъ — не се обематъ. Но азъ бихъ желалъ законопроектътъ да обеме всички. Най-правилното разрешение на този въпросъ би било друго — ако допустнемъ, че Българската земедѣлска банка би могла да намѣри нейде единъ дългосроченъ заемъ отъ 2 милиарда книжни български лева, тогава тя би могла да процедира много по-правилно. Тогава азъ, когато имамъ пари, всички ония частни хора и частни банки — които иматъ да взематъ отъ българския селянинъ — ще ги викамъ и ще имъ кажа: по този и този законъ ще си вземешъ паритѣ. Но искашъ ли сега да вземешъ доброволно срещу 100 л. 40 л. и да подпишешъ, че си получилъ цѣлото си вземане? — както стана съ Асенова крепостъ въ Станимака.

П. Стоевъ (раб): Ляпчевата кооперация.

А. Нейчевъ (д): Всички частни банки, всички кредитори сѣ голѣма благодарностъ ще ми дължатъ рѣка, да могатъ да получатъ срещу 100 л. 40 л. въ брой.

Но, за голѣмо нещастие, Земедѣлската банка не може да сключи такъвъ заемъ; а тя нѣма пари; въ момента, когато говоримъ, безъ да искаме да пакостимъ на публичния кредитъ на българската държава, повече отъ вастъ знаете сѣ какво разполага Земедѣлската банка и сѣ какво не разполага. После азъ не знамъ точно какви ще бѣдатъ тия облигации, които ще се издадатъ и сѣ които ще се плаща 70% отъ стойността на изкупенитѣ отъ Земедѣлската банка имоти; заложни облигации ли ще бѣдатъ, или отъ какъвъ другъ чешитъ, азъ не знамъ. Страхувамъ се отъ едно: че тия облигации нѣма да бѣдатъ котираны въ частнитѣ вземания-давания по номиналната имъ стойностъ и сѣ тѣхъ ще стане това, което стана съ бѣжанскитѣ облигации; знаете, че бѣжанскитѣ облигации, сѣ номинална стойностъ 100 л., на пияцата се продаваха по 45 л. Азъ разбирамъ да се издадатъ заложни, безименни облигации — нали така, г. министре? И, естествено, тѣзи облигации непременно трѣбва да бѣдатъ гарантирани отъ българската държава. Ако тѣ трѣбва да послужатъ като една косвена инфляция, това е добре, защото, както знаете, ние сега хемъ нѣмаме пари, хемъ не можемъ да пустнемъ нови купюри въ обращение — знаете защо: за покритие на лева и за други боклуци. Обаче тѣзи облигации, гарантирани отъ българската държава, биха могли до известна степенъ да изиграятъ ролята, да попълнятъ оная липса отъ единъ милиардъ книжни лева, които днесъ ги нѣма на българската пияца и които сѣ така необходими за вътрешния шанжъ, за вътрешната размѣна.

Ето защо, безъ да съмъ поклонникъ на експроприацията, безъ да искамъ нѣкакъ си да услужа косвено на пропагандата и на агитацията на нашитѣ стари приятели, . . .

Обаждатъ се: На болшевицитѣ. (Смѣхъ)

А. Нейчевъ (д): . . . все пакъ чистосърдечно ви казвамъ, че ако би се разширилъ чл. 2 отъ законопроекта, това би било отъ полза, не главно за вастъ (Соци работничитѣ), но на самото буржоазно общество, което защитаваме, защото така по-силно ще уталожимъ духоветѣ въ българското село. (Възражения отъ работничитѣ)

Що се касае, обаче, до сключването на земедѣлски конкордатъ, както се предвижда въ чл. 4, безъ да съмъ юристъ, като г. Григоръ Василевъ, все пакъ трѣбва да ви кажа, че намирамъ нѣщо логично въ това, което той иска: да се замѣни думата „конкордатъ“ съ „съглашение“. Думата нѣма никакво значение, но все пакъ добре е „конкордатъ“ да бѣде замѣнена, напр., съ „спогодба“. Сѣщевременно, обаче, трѣбва да бѣдатъ измѣнени и сроковетѣ, при които се допуска конкордатътъ. Въ чл. 4 на законопроекта е казано, че ако Земедѣлската банка наследи единъ батакчийски борчъ отъ 15 хиляди лева, той ще се плаща въ срокъ отъ три години и прогресивно нагоре дългове до 50 хиляди лева — въ срокъ отъ петъ години, дългове надъ 50 хиляди лева — въ срокъ отъ осемъ години. Азъ съмъ дълбоко увѣренъ, че самата Земедѣлска банка, ако иска да остане последователна на своето задължение, което ще поеме, утре ще се намѣри въ единъ импась, и да не може да устои на това си задължение, защото добре знаемъ капиталитѣ, сѣ които разполага Земедѣлската банка, добре знаемъ пласмента, който тя има въ настоящия моментъ, неговото движение и т. н.

Ето защо азъ мисля, че следъ като се спази постановлението, че 70% отъ плащането става сѣ заложни облигации, гарантирани отъ българската държава, и 30% въ брой, сроковетѣ за изплащането на съответнитѣ суми, вмѣсто 3, 5 и 8 години, както се предвижда въ чл. 4 на законопроекта, трѣбва да бѣдатъ: 5, 10 и 20 години.

Н. Йотовъ (з): Земедѣлската банка тукъ не гарантира. Вие сте въ трѣшка.

Министъръ Д. Гичевъ: Г. Нейчевъ! Въ чл. 4 не се говори за никакви облигации.

А. Нейчевъ (д): Азъ не казвамъ, че тамъ се говори за облигации. Азъ знамъ, че за облигации се говори въ чл. 11.

Министъръ Д. Гичевъ: Земедѣлската банка не плаща, а само гарантира.

А. Нейчевъ (д): Това ми е известно. Но като говоря за това, ползувамъ се отъ случая да напомня за онѣзи членове по-нататъкъ въ законопроекта, които уреждатъ именно това изплащане. Азъ, г. министре, твърдя, че

Земледѣлската банка трудно би могла да устои на това свое задължение, както то е формулирано тукъ. И после, касае се за единъ дългосроченъ кредитъ — не се касае за единъ краткосроченъ кредитъ. А същевременно имайте предъ видъ и друго: че Земледѣлската банка ще изплаща имотитѣ, по силата на този законопроектъ, ако намѣри, че тѣ отговарятъ по стойността, по цена на онова задължение, което банката ще поеме.

Азъ мисля, г. г. народни представители, че тукъ именно, по тази точка, Земледѣлската банка ще се намѣри въ едно грамадно, въ едно страшно затруднение поради това, че ценитѣ, по които банката ще смѣта стойността на имотитѣ, не сѣ вече онѣзи, които бѣха лани или преди 2—3 години, защото отъ денъ на денъ имотитѣ все повече се обезценяватъ и Земледѣлската банка утре съ по-голямъ право би могла да откаже конвертирането на повечето отъ дълговетѣ възъ основа само на това, че реалната стойностъ на имотитѣ не отговаря на задълженията, които тя поема по тоя законъ.

А. Буковъ (з): Именно тогава кредиторитѣ ще се съгласятъ банката да имъ гарантира 20% отъ задълженията.

А. Нейчевъ (д): Точно така.

А. Буковъ (з): Кажете нѣщо по сроковетѣ, за които се говори въ чл. 3. Не Ви ли се вижда, че срокътъ до 1 ноември 1932 г. е малъкъ?

А. Нейчевъ (д): Срокътъ ми се вижда прѣкомѣрно малъкъ. И азъ преди малко именно това пледирахъ — да се продължи срокътъ, защото азъ съмъ дълбоко убеденъ, че никой стопанинъ, притежаващъ земя до 70 декара, при сегашното наше земледѣлие, при сегашното обработване на земята и при сегашнитѣ цени на зърненитѣ произведения, не би могълъ да плаща лихви и погашения дори 5.000 л. годишно. Азъ съмъ дълбоко убеденъ въ това, че той не ще може да плаща.

Ето защо, за да може българското село да почувствува наистина едно истинско облекчение по този законопроектъ, ще трѣбва да се даде непременно една дълга разсрочка, много по-дълга, отколкото е предвидена въ законопроекта. Същевременно ще трѣбва чл. 11, който позволява изкупуването на взетитѣ земи само отъ ония стопани, които притежаватъ до единъ максимумъ земя, да бѣде съществено измѣненъ въ комисията. Тоя членъ ще трѣбва да претърпи измѣнение въ комисията, защото съмъ увѣренъ, че всички ония недобросъвестни стопани, които не искатъ да бѣждатъ изправни, ще намѣрятъ десетки цаки, за да остане чл. 11 мъртва буква. Азъ не си правя илюзии. Знамъ колко много българинътъ е майсторъ да заобикаля всичкитѣ закони въобщо. По чл. 11 комисията непременно ще трѣбва да намѣри нужното логическо и правилно разрешение на въпроса, защото наистина чл. 11 би могълъ доста много да разбърка нѣщата.

Що се касае до притежаването на 40 декара, които ще бѣждатъ неотчуждаеми, азъ, г. г. народни представители, мисля, че щомъ ние сега еднакво сме нарушили свещения принципъ на неприкосновеността на частната собственостъ въ десетина постановления на този законопроектъ, нѣма защо да се страхуваме да минемъ по-нататъкъ. Азъ мисля, че неотчуждаемостта до 40 декара, както говорихъ и въ началото въ другъ смисълъ, е много малка, защото днесъ 40 декара земя, при днешната нейна обработка, при днешнитѣ задължения на селянина, при днешнитѣ цени на зърненитѣ произведения, сѣ свършено недостатъчни, за да може той да прехрани най-скромно своето семейство, камоли да поема каквито и да било задължения, да плаща данъци и т. н. Но ние вече сме нарушили поštenето. Представете си: нѣкой пости за велики пости и нарушава поštenето въ два-три дена. Нарушението е станало. Че не е постилъ всичкитѣ дни или че не е постилъ само два-три дни — все равно! Но понеже въ случая по други съображения не можемъ да минемъ къмъ единъ другъ начинъ на експлоатация и на обработване на земята — тъй като не е дошло още, може би, времето да минемъ, да не кажа къмъ другъ единъ строй, но къмъ други разбирания по разрешението на аграрния съпросъ у насъ — азъ мисля, че ще бѣде доста целесъобразно 40-тѣ декара, които предлага г. министърътъ на земледѣлието да бѣждатъ неотчуждаеми, да бѣждатъ тласнати на 50 декара.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Най-малко.

А. Нейчевъ (д): Азъ мисля, че отъ това никой нѣма да изгуби нищо. Нека най-после вносителътъ на законопроекта — г. министърътъ на земледѣлието — да каже

каква разлика би имало, ако размѣрътъ на неотчуждаемата земя отъ 40 декара се увеличи на 50 декара. Тия неотчуждаеми 50 декара ще запазятъ точно половината отъ нашитѣ селски стопанства и ще ги приближатъ по доходъ и интензивностъ къмъ срѣднитѣ стопанства отъ 60—70 декара.

Не съмъ съгласенъ същевременно съ нѣкои отъ преждеговорившитѣ, които искаха да се каже: 40 декара за зърнени произведения, а 20 декара, да кажемъ, за овощни градини, за зеленчуци и т. н.

А. Буковъ (з): Много сложна работа.

А. Нейчевъ (д): Това е единъ абсурдъ. Ние, които днесъ се стремимъ да минемъ къмъ рационализация на земледѣлието, съ това бихме направили една фатална грѣшка. Днесъ, когато говоримъ за рационализация на земледѣлието, ние имаме 720 хиляди декара лозя, а при разглеждането на законопроекта за акцизитѣ се оказва, че едва 80 хиляди декара сѣ сортови лозя, а другитѣ не могатъ да послужатъ за нищо, понеже произвеждаме само вино, което не можемъ да изнесемъ.

Ето защо, минавайки къмъ една рационализация въ нашето земледѣлие — което е ключътъ на нѣщата — ние ще трѣбва непременно да освободимъ отъ налагане заповъри и обявяване за проданъ земята до 50 декара, безъ разлика дали е засѣта съ зърнени храни или пъкъ съ други култури, като ленъ, конопъ, зеленчуци и т. н. и т. н.

А. Аврамовъ (з): Г. Нейчевъ! Въ буква в на чл. 12 се говори за земята до 40 декара, но тамъ има и други думи. Кажете за тѣхъ. Тази буква гласи: (Чете) „Земята до 40 декара по изборъ на стопанина-земледѣлецъ, за дългове, направени следъ влизане въ сила на настоящия законъ“.

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Не си правя илюзията, че настоящиятъ законопроектъ на г. министра на земледѣлието изчерпателно ще разреши въпроса за селскитѣ дългове. Този голѣмъ въпросъ, социаленъ и стопански, ще бѣде разрешенъ не само съ законопроекта на г. министра на земледѣлието, но ще бѣде разрешенъ до известна степенъ и стъ живота, отъ онова стопанско и финансово развитие, което има да продължи и да настѣпи у насъ. Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че българското село ще дойде въ сравнително по-добро благополучие само тогава, когато то наистина мине къмъ оная рационализация въ нашето земледѣлие, за която говоримъ всички. Не се съмнявамъ, че тази рационализация въ нашето земледѣлие ще настѣпи много бавно. Лесно е да се каже: садете десетки декари лозя, памукъ и др., но при консервативнитѣ рабирания на българския селянинъ, при липсата на капитали и десетки други благоприятни условия, тази работа е трудно изпълнима. Естествено е, че тази рационализация въ нашето земледѣлие ще продължи дълги години; и въ този промежутъкъ отъ години, когато настѣпи у насъ рационализацията въ нашата земя, въ нашия климатъ и т. н., такива законопроекти, като този на г. министра на земледѣлието, безспорно, ще регулиратъ нѣщата, ще допринасятъ постепенно-постепенно, еволюционно, за разрешаването на тази много важна проблема въ нашия стопански животъ.

К. Русиновъ (раб): Докато започне да върви червениятъ тракторъ изъ нашитѣ ниви!

А. Нейчевъ (д): Ние говоримъ за едно постепенно развитие на нѣщата, ние говоримъ за една еволюция, а онова, което казва дѣдо попъ, то може да дойде, но само при една революция. А азъ съмъ дълбоко убеденъ, че докато не се окаже, че капиталистическиятъ строй въ голѣмитѣ държави, като Америка, като Англия, като Германия и др., е изигралъ своята историческа роля и трѣбва да слѣзе отъ сцената, дотогава ние, малката България, не можемъ да се болшевизираме. Какво да правимъ! Не можемъ да се болшевизираме.

К. Русиновъ (раб): Г. Нейчевъ! Щомъ като не могатъ да дойдатъ въ вашата аптека да си купятъ аспирина и хинина, то ще дойде.

А. Нейчевъ (д): Докато не настѣпи този моментъ за промѣняването на общия строй въ свѣта, ние не можемъ да стоимъ съ скръстени раце, не можемъ да тъпчемъ на едно мѣсто, не можемъ да поддържаме всички онѣзи станали негодни и рѣждянали форми въ нашия стопански животъ, а ще вървимъ напредъ и напредъ.

П. Напетовъ (раб): Обаче вие вървите назадъ.

А. Нейчевъ (д): И азъ бихъ желалъ, следъ този законопроектъ на правителството на Народния блокъ, който действително урежда, до известна степен, една такава важна материя, каквато сж задълженията на нашитъ селски стопани, още редица други законопроекти да подкрепятъ тази инициатива, за да може у насъ да стане възможно едно правилно развитие, стопанско и политическо, безъ пертурбации, безъ усложнения, безъ ожесточения и да настъпи едно християнско, ако щете, дѣдо попе, смирение.

Ние, демократитъ отъ Народния блокъ, заявяваме, че ще гласуваме за настоящия законопроектъ.

А. Буковъ (з): Въ разширена форма.

А. Нейчевъ (д): И въ разширена форма. Ние ще гласуваме не само затова, защото законопроектътъ е изразителъ на една назрѣла стопанска нужда, . . .

П. Стоевъ (раб): Не е ли палиативъ?

А. Нейчевъ (д): . . . а и затова, защото единъ отъ голѣмитъ строители на българската демокрация — запомнете добре, азъ ви споменахъ за него — Петко Каравеловъ, . . .

А. Буковъ (з): Тѣ сж млади и не го помнятъ.

А. Нейчевъ (д): . . . е винаги твърдѣлъ, че земята трѣбва да принадлежи изключително на тѣзи, които я работятъ. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Александъръ Радоловъ.

А. Радоловъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Реформата, която ни се предлага съ законопроекта за закрила за земеделеца-стопанинъ, е една отъ най-добритъ, да не кажа, най-крупната, на която се спира Народното събрание и която, отъ друга страна, е между тѣзи, които тепърва ще се създаватъ. Първиятъ дългъ на народния представителъ днесъ е да закрепи земеделеца-стопанинъ. Ние всички, цѣлата държава, очакваме да не кажа изключително, но почти изключително на земеделеца-стопанинъ. Хвърлете единъ погледъ върху нашия износъ, хвърлете единъ погледъ върху онова, отъ което очаква държавата, за да посрѣща своитъ нужди, своитъ платежи, и вие ще видите, че тя очаква почти изключително отъ земеделското стопанство, отъ земеделеца-стопанинъ. Ако вземете тютюна, който днесъ съставлява най-крупното перо на нашия износъ — въ последната година е направенъ износъ крѣгло за около 2 милиарда и 500 милиона лева — ще видите, че и той е продуктъ на земеделското стопанство. Вземете нашето яйчарство: макаръ че е твърде слабо организирано, за да може да конкурира яйчарството на другитъ западно-европейски държави, то ни дава крупната цифра 850 милиона лева отъ износъ. Нашето житно производство стои по-долу; тази година не зная кѣде ще се опре, защото цената на житнитъ произведения не е достатъчно задоволителна. Ако обърнете внимание и на всички останали пера на нашия износъ, вие ще видите, че въ основата е земеделското стопанство. И ако ние ще искаме да закрепимъ устоитъ на нашата държава, ние преди всичко ще трѣбва да закрепимъ земеделското стопанство. Ако ние, като народни представители, не изпълнимъ тоя нашъ дългъ — нищо не сме направили. Защото, ако нашето земеделско стопанство бѣде оставено на произвола на съдбата; ако започне лихваритъ, започне банкеритъ, започне държавата, започнатъ всички, които иматъ да взематъ отъ него, да продаватъ неговитъ движими и недвижими имоти, тогава това земеделско стопанство ще бѣде разсипано, ще бѣде разнебитено, ще бѣде поставено въ положение не само да не издържи, ами ще дойде до крайна нищета, до крайна мизерия. Ако ние по таквъ начинъ удовлетворимъ държавата въ нейнитъ вземания, банкеритъ въ тѣхнитъ вземания, лихваритъ въ тѣхнитъ вземания, въобще всички кредитори, смѣтате ли вие, че ние съ това сме закрепили земеделското стопанство, сме закрепили и нашата държава? Не, ние ще задоволимъ една шепа хора, а масата земеделски стопани, ако не 870.000; колкото наброяватъ, то не по-малко отъ 400—500 хиляди, ще ги оставимъ въ една страшна мизерия. А разнебитенъ дребниятъ стопанинъ, безпорно, разнебитена е

нашата държава, безпорно, подрити сж устоитъ на самата тая държава. Е добре, какво ние сега ще трѣбва да направимъ? Безпорно, както казахъ и въ самото начало, да изпълнимъ нашия дългъ — да закрепимъ земеделското стопанство.

Нѣкога, подиръ войната — позволете ми едно малко отклонение — Земеделскиятъ съюзъ сжщо създаде една крупна реформа; това бѣ реформата за трудовата поземелна собственост. Мнозина тогава протестираха, мнозина не бѣха доволни и, както и днесъ чухъ единъ отъ говорившитъ, казваха: декаритъ на голѣмитъ земеделски стопанства не трѣбва да се изземватъ, не трѣбва да се отчуждаватъ, а трѣбва да се оставятъ, за да се организиратъ като образцови стопанства, да се снабдятъ съ модерни машини, за да имаме едно голѣмо производство, и тамъ малкиятъ, дребниятъ стопанинъ да види, отъ друга страна, примѣръ на едно добре организирано и модерно стопанство.

Обаче какво ние виждаме следъ всичко това, което стана въ 8-годишния периодъ, презъ който управлява бившето правителство на Демократическия сговоръ? Ние виждаме ли тѣзи голѣми земеделски стопанства да се закрепватъ, да се засилватъ и действително да служатъ за примѣръ на малкитъ стопанства, да дадатъ нѣщо повече отъ това, което, общо взето, дава малкото стопанство? Не. Ако има стопанства, които сж най-неиздржливи, ако има стопанства, които днесъ сж обременени съ най-голѣми задължения, това сж голѣмитъ стопанства, това сж чифликчийскитъ стопанства.

П. Стоевъ (раб): Плачете за тѣхъ, плачете!

А. Радоловъ (з): Това сж стопанствата, които ние на времето искахме не да щадимъ, а да се раздадатъ на малоимотнитъ и безимотни земеделци-стопани. Какво стана съ най-яркитъ поддръжници на противното схващане отъ 1920, 1921 и 1922 г.? Какво стана съ чифлика на Братя Харитови, какво стана съ чифлика на Братя Балтови? Не фалираха ли тѣ, както фалираха и всички останали чифлици! И сега ще ги правимъ модерни стопанства, за да сме видѣли примѣръ отъ тѣхъ! Нѣма нужда да правимъ модерни стопанства отъ тѣхъ; нѣма нужда отъ образцовостъ въ тѣхъ. Има нужда да създадемъ опитни полета — тамъ, кѣдето има по-широки обработваеми площи. Нека да накараме нашия агрономъ, който работи въ своята канцелария, не да работи тамъ, а да отиде долу въ полето, да отиде долу въ селото и да посочи своитъ познания, своитъ разбирания, напр., и по таквъ начинъ примѣрътъ, който той ще даде, ще бѣде по-голѣмъ, отколкото онова, което би направилъ нѣкой чифликчия въ своето имение, тукъ или кѣдето и да бѣде то.

Следователно, когато практическитъ животъ ни довежда къмъ това разрешение, което се дава на цѣлия тоя крупенъ въпросъ, за какво ние искаме да поддръжаме противното? Ние пакъ държимъ и азъ държа твърдо на тая реформа, която ще трѣбва да се продължи и ще трѣбва да се продължи, защото, както казахъ, малкитъ стопанства сж онѣзи, които се явиха най-издржливитъ, които се явиха най-жизнеспособнитъ и които днесъ, въпрѣки всичко, все пакъ се крепятъ и ще се крепятъ. И нашиятъ апелъ, нашето желание е не да се облагодетелствуватъ, а да се закрепятъ тия именно стопанства.

Нѣкои посочиха, че трѣбвало да се разработятъ или изкоренятъ още гори. Г. г. народни представители! И други сж говорили това, но ще трѣбва да се обърне внимание на всички: достатъчно вече сме изкоренявали горитъ. Минете презъ Балкана, презъ всичкитъ негови краища, тамъ, кѣдето има по-голѣми села, вие ще видите, че той е обърнатъ на едно заклеявѣло пространство. А туй се отразява твърде зле върху напоителността не, а върху оросяването, върху овлажняването на нашата почва отъ дъждоветъ, защото изчислено е и се знае, че въ миналото България при девственитъ гори, които е имала, имаше двойно повече литри дъждъ на кв. м., отколкото днесъ при това положение на нашитъ гори. Ако ли ние продължимъ това изкореняване на горитъ, безспорно, положението ще се влошава още повече не само заради това, защото пороищата ще завличатъ и засипватъ голѣми пространства, но и заради това, защото, отъ друга страна, доказано е и научно, че влагата следъ дъждоветъ все повече и повече не може да се задържа. Следователно, не изкореняване на горитъ ще трѣбва, ами на много мѣста ще трѣбва да привикнемъ нашия селянинъ и нашия гражданинъ да залесява и да пази своитъ гори, тъй както пази своята нива, тъй както пази своята частна собственост.

Ако ние искаме да се подпомогне нашето производство, независимо отъ реформитъ, които могатъ да се създадатъ

— защото и нашето земеделско стопанство ще трябва да се реформира — необходимо е, преди всичко, да се намърят пазари за нашия производител. Недейте прави само образцови курниции, недейте прави само образцови торища, недейте прави само да се дават помощи на то-гова или оногова, ами ще трябва да намърим единъ постоянен пазаръ на нашето яйчарство и на производството, каквото изкарва нашиятъ производител. Постигне ли се това, то ще се модернизира много по-скоро, много по-разумно и много по-добре, отколкото съ тия примѣри, които бѣше се запретналъ бившиятъ министъръ на земледѣлието, г. Христовъ, да му дава.

П. Стоевъ (раб): Посочете какъ могатъ да се намърятъ тия нови пазари, като сте единъ голѣмъ ораторъ на селото. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

А. Радоловъ (з): Не е въ всѣки случай Русия, отъ която би могло много да се очаква, . . .

П. Стоевъ (раб): Кажете на друго мѣсто.

А. Радоловъ (з): . . . защото и Русия е производителка почти на сѣщото производство, на което и ние сме производители.

П. Стоевъ (раб): Кажете къде на друго мѣсто може да се намѣри пазаръ?

А. Радоловъ (з): Въ Германия, въ Австрия. . .

П. Стоевъ (раб): Я вижте какви сѣ резултатитѣ отъ една-две години насамъ!

А. Радоловъ (з): Позволете ми да ви кажа, напимѣръ, за яйчарството. че ние, ако модернизираме нашето яйчарство, бихме могли да биемъ другитѣ продавачи въ тия страни, където пласираме яйца, когато продаваме постоянно една добра и прѣсна стока. А туй би могло да стане съ развитието на нашия кооператизъмъ. И въ тая областъ ще трябва да се работи, защото тѣй, както е останало нашето яйчарство, ние продаваме една второкачествена, даже третокачествена стока. Ако работимъ чрезъ кооперации, безспорно е, че нашата стока ще бѣде много по-добра, защото кооперациитѣ навсѣкъде сѣ дали доказателство, че могатъ въ непродължително време да взематъ яйцата отъ стопанина, да ги занесатъ на по-малки, а следъ това на по-голѣми пунктове, така че да могатъ да бѣдѣт изнесени въ двойно по-малко време отъ онова, въ което се изнасятъ днесъ, при начина, по който се работи понастоящемъ.

П. Стоевъ (раб): Преди малко Вие казахте, че сте противъ модернизирането на курниции, кочини и т. н. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

А. Радоловъ (з): Не съмъ противъ модернизирането. Съвършено криво съмъ разбранъ. Недейте смѣта, че сме модернизирали нашето кокошарство, като сме направили единъ или два модерни курника въ дадено село или като сме дали премия на тѣзи, които сѣ направили такива курниции. Съвсемъ не сме го модернизирали. Не желая да се отклонявамъ отъ предмета, но трябва да изтъкна, че най-напредъ не се дава никаква помощъ на заболѣлитѣ кокошки, които измиратъ почти всички въ стопанствата. Какво е направила нашата ветеринарна медицина въ това отношение, къде е организидала помощъ, за да не измира добитъкътъ на селянина-производителъ, на замедѣлеца? Идете да видите какъ не десетки, а стотици и стотици хиляди кокошки и др. пернати животни умиратъ отъ холера, отъ чума и отъ всевъзможни такива болести. Нима ако бѣше се замислило да се подпомогне рационално нашето земеделско производство, не щѣше да се обърне внимание най-напредъ да се дава именно тая помощъ? Такава не се дава. Само се казва: „Дайте модерни курниции“. Вѣрно е, че е добре да има модерни курниции, но това не е всичко. Най-напредъ ще трябва да се намѣри добъръ пазаръ и да се осигури тоя пазаръ.

С. Ивановъ (раб): И породисти пѣтли ще трябва!

А. Радоловъ (з): Недейте смѣта, че когато цената на яйцата започне да пада отъ 1 л. на 80 ст. на 50 ст. и по-долу, производителътъ е насърченъ, ако би ималъ курникъ. Каквито и курниции да има, той нѣма да се впуска въ тоя браншъ, защото не ще намира смѣтка въ него. А, както казахъ, може да се направи повече отъ това, което е направено.

За всѣки случай — да заключа — да не се смѣта, че азъ лично или ние сме противъ модернизирането на нашето стопанство. Не, азъ съмъ за неговото модернизиране, обаче не и за едно избѣрзване въ тая областъ, защото избѣрзаното често пѣти докарва само обременяване.

П. Напетовъ (раб): По-добре кажете какво ще направимъ съ едритѣ експортѣри, които ограбватъ селското население чрезъ своята спекула.

А. Радоловъ (з): Азъ казахъ — ще си подпомогнемъ чрезъ кооператизма. Какво искате повече? Казахъ ви сѣщо, че тоя начинъ на изкупуване и на продаване на земеделското производство не донася на земеделския стопанинъ ония печалби и преимущества, които той би ималъ, ако би работилъ само чрезъ кооперацията.

П. Напетовъ (раб): Не върви и чрезъ кооперацията.

А. Радоловъ (з): Прощавайте. Върви, стига само да се крепи и да се работи тамъ.

А. Пеневъ (раб): Капиталътъ хапе, не позволява на кооперацията да се развива нормално. Кооперацията не може да съществува въ рамкитѣ на капиталистическото общество.

П. Стоевъ (раб): При монополната форма на капитализма, не може да се подпомогне на стопанството чрезъ кооперациитѣ.

Председателстващъ Н. Захариевъ (Звъни): Моля Ви се.

А. Радоловъ (з): И при днешната система, кооперациитѣ пакъ биха могли да вирѣятъ, стига само — разберете това — да се подкрепватъ или да имъ се дава онова, което имъ е необходимо, за да могатъ да се развиватъ. А то ще имъ се даде — не сме закъснѣли. Именно чрезъ кооператизма ние целимъ да реформираме не само стопанския ни животъ, ами въобще да реформираме цѣлия ни държавенъ животъ. И ние чрезъ кооператизма ще постигнемъ много повече, отколкото ако трѣгнемъ по пѣтя, изъ който вие (Сочи работницитѣ) смѣтате да вървите.

Нѣкой отъ работницитѣ: Чрезъ кооператизма се стремите да отворите пѣтя на капитала по-лесно да ограбва.

А. Радоловъ (з): Необходимо е, следователно, земеделецътъ-производителъ отъ когото ние очакваме, да бѣде свободенъ и спокоенъ и да му се помогне при днешното нищетно положение, въ което се намира. Той има твърде много задължения. Къмъ държавата само за поземеленъ данъкъ дължи 2 милиарда и 219 милиона лева; задълженията му къмъ Земеделската банка възлизатъ на около 5 милиарда лева; задълженията му къмъ популярнитѣ банки — на около 2 милиарда лева; къмъ частнитѣ банки и къмъ частни лица — сумата не е определена. Общата сума на задълженията на земеделеца-стопанинъ, споредъ направенитѣ изчисления отъ компетентни лица и споредъ изчисленията на Земеделската банка, възлиза на около 10—11 милиарда лева, а споредъ други — на около 15 милиарда лева. Това е една грамадна цифра, както виждате, която ще трябва да се плаща отъ земеделеца-стопанинъ, билъ той дребенъ или едѣръ. И сега, когато искаме ние да го модернизираме, когато искаме ние той да изпълни и своя производителски дългъ, безспорно е, че той, съ тия голѣми задължения, при днешното положение, едва-ли би могълъ много нѣщо да направи; той далечъ не би могълъ да отговори на онова, което държавата иска отъ него.

Защо земеделецътъ-стопанинъ е така задължливъ? Нека ми се позволи да кажа, че една отъ причинитѣ бѣше и лошата земеделска политика на бившето правителство. Защото, ако е въпросъ за насърчаване земедѣлнето, за модернизирането му — съгласенъ съмъ. Добре, но ставаше ли това съобразно податнитѣ сили на нашето земеделско стопанство? Не. Вършачки, трактори и всевъзможни други земеделски машинири, които не сѣ за нашия още крайно примитивни земеделски условия, се напращаха на населението. По-заможнитѣ земеделци-стопанини просто бѣха обременени — било по тѣхна воля или противъ тѣхното желание — съ голѣми задължения. Гледате, въ едно село, за да се модернизира, си вземали тракторъ; въ друго — вършачка, въ трето построили мелница, а нѣкъде дори и две мелници. Не се направиха абсолютно никакви ограничения, не се направи абсолютно

никаква смѣтка, дали може нашето стопанство, при него-
витѣ податни сили, да издържи тая голѣма тежестъ. И
сега всички виждаме, че по-голѣмитѣ и по-издържливитѣ
стопани сѣ затиляли въ голѣми задължения.

Тая политика целѣше, както казахъ, да модернизира,
безъ обаче да си дава смѣтка до къде ще трѣбва да се
отиде. Не можешъ, въ желанието да модернизирашъ единъ
стопанинъ, да трупашъ върху гърба му тежести и да го
поставишъ въ положение да не може да съществува. И,
за съжаление, тѣзи, които сѣ останали съ примитивнитѣ
срѣдства на обработка, днесъ сѣ по-добре, откожко
ония, които сѣ сѣмчили да се модернизира. Действи-
телно това е единъ парадоксъ, но тая парадоксъ се по-
твърждава отъ нашия действителенъ стопански животъ.
Заради това не трѣбваше да се говори само за модерни-
зиране, не трѣбваше да се говори: „Орете дълбоко, сѣйте
пшеница“ и да се препорѣчватъ всевъзможни сортове
пшеница, които, ако на едно мѣсто отговарятъ, на друго
мѣсто не отговарятъ, ами трѣбваше да се взематъ подъ
съображения мѣстнитѣ условия, а сѣщо така и условията
на пазаритѣ, на които нашиятъ производителъ ще про-
дава своето производство. Когато се говореше: „Орете
дълбоко, засѣвайте все по-голѣма и по-голѣма площъ“,
когато се изораха меритѣ, когато се изкорениха горитѣ,
ние виждаме, че сѣшитѣ тия хора обърнаха грѣбъ на на-
шето производство и отидоха да доставятъ жито за бъл-
гарското село и за българския градъ отъ чужда държава,
отъ Югославия. Можеше ли да има по-голѣмо противоре-
чие въ тая политика, която се следваше?

А. Циганчевъ (з): Такава имъ бѣше политиката на
тѣхъ: да се унижатъ земледѣлцитѣ-стопани.

А. Радоловъ (з): Безспорно, че ако се мислеше иск-
рено, сериозно и чистосърдечно за земледѣлското сто-
панство, нѣмаше да се постави по такъвъ начинъ.

Голѣмитѣ данѣци сѣщо направиха твърде много за
обедняването и за тежкото положение на нашия произ-
водителъ.

П. Стоевъ (раб): Това е вѣрно.

А. Радоловъ (з): Вие виждате, че нашиятъ земледѣ-
лецъ-производителъ днесъ дължи само поземеленъ да-
нѣкъ къмъ държавата, общини и окръжия около 2 милиарда
и 219 милиона лева. Ако данѣцитѣ бѣха споредъ него-
витѣ податни сили, ние не щѣхме да имаме това поло-
жение.

Макаръ че се създаде законъ срещу лихварството, ма-
каръ че Народната банка намаляваше своя скontoвъ про-
центъ, въ края на краищата ние виждаме, че лихвар-
ството се шири по селата, и цѣли села има обхванати
отъ тоя бичъ. Днесъ има села, които дължатъ не сто-
тици хиляди, а милиони лева на частни кредитори, на
частни лихвари. Не се направи онова, което бѣше необ-
ходимо за изкореняване на лихварството и се остави
производителътъ да бѣде ограбенъ отъ лихваря. Не
само лихваритѣ, но и частнитѣ банки съ своитѣ голѣми
лихвени проценти, които вземаха, отегчиха неговото по-
ложение. Въ края на краищата дойде тая твърде го-
лѣма задълженостъ на нашия производителъ. За тая за-
дълженостъ, г-да, безспорно, повлияха и низкитѣ цени на
зърненитѣ произведения и въобще на всички земледѣл-
ски произведения. Ценитѣ имъ се намалиха 2 и 3 пѣти.
Понеже задълженията бѣха направени, когато ценитѣ
на тия произведения бѣха по-високи, естествено е, че
при днешнитѣ намалени цени стопанствата не биха могли
да се издѣлжатъ. По-рано, съ една малка, но съществена
реформа, която се направи, ние влѣзохме въ положението
на производителя-стопанинъ, именно съ намалението нае-
митѣ на фондовитѣ земи. Вие знаете, че всички тукъ се
съгласихме да намалимъ наема на фондовитѣ земи отъ
20 до 60%, защото се видѣ — ясно бѣше за всички — че
наемателътъ не ще бѣде въ състояние, при днешната цена
на своето производство, да плаща наема. Земята бѣха
наети при високи цени на земледѣлското производство,
но вследствие общата криза не само въ България, а въ
цѣлия свѣтъ, паднаха извънредно много ценитѣ на зем-
ледѣлското производство. Ние всички сме свидетели, че
при днешнитѣ цени на земледѣлското производство зем-
ледѣлецътъ не ще бѣде въ състояние да посрѣща своитѣ
задължения.

Следователно, земледѣлецътъ-производителъ се на-
мира въ много кризисно положение. При тия голѣми за-

дължения, които той има, едва ще бѣде въ състояние да
плаща само лихвата на тия задължения. А когато той е
притиснатъ да плаща не само лихва, но да плаща и по-
гашения, и не може да направи това, неговитѣ полици
се протестираатъ, вадятъ се изпълнителни листове и по-на-
татъкъ ще се пристѣпи къмъ екзекуция. Ако, г. г. народни
представители, ние не виждаме днесъ да се разхождатъ
изъ селата твърде много екзекутори, да се екзекутиратъ
дължницитѣ, то не е затова, че нѣма изпълнителни ли-
стове, не е затова, че нѣма направени описи, а е затуй,
защото по единъ, по другъ или по трети начинъ се пра-
вѣше всичко възможно екзекуции, продажби на имотитѣ
да не ставатъ. Често пѣти самитѣ кредитори не искаха
да се отива къмъ екзекутиране, защото цената на имо-
титѣ е твърде низка. Нѣкога единъ декаръ земя се про-
даваше 3—4—5 и повече хиляди лева, а сега цената на
единъ декаръ земя на свободния пазаръ падна на 1.000 л.,
на 800 л., на 500 л., а нѣкъде отиде до 300 и дори по-
долу отъ 300 л. И самитѣ кредитори видѣха, че ако про-
дадатъ имота на земледѣлец-стопанинъ, пакъ не ще
може да имъ се наплати. Ако държавата удържи това,
което има да се плаща на нея, ако и Земледѣлската банка
удържи, което ѝ се дължи, ясно е, че отъ продажбата
за кредитора не ще остане нищо. Както казахъ, самитѣ
кредитори не сѣ искали продажбитѣ, пѣкъ и отгоре се
е действувало да не се отива до продажби, защото се
очакваше тоя законопроектъ за покровителство на зем-
ледѣлец-стопанинъ и законопроектътъ, който се изра-
ботва отъ г. министра на правосъдието, . . .

Министъръ Д. Гичевъ: Утре се внася въ Камарата.

А. Радоловъ (з): . . . и който утре, както ми казва г. ми-
нистерътъ на земледѣлието, ще се внесе въ Камарата, съ
който законопроекти се цели да се подпомогнатъ всички
задължитѣли съсловия у насъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Готви се и трети законо-
проектъ за предпазенъ конкордатъ — за търговцитѣ.

А. Радоловъ (з): Сѣщо се готви и трети законо-
проектъ за предпазенъ конкордатъ — за търговцитѣ.
Това бѣха необходими и очаквани отъ всички реформи
и затова не се пристѣпваше досега къмъ продажби.

Но, г. г. народни представители, може би стана добре
и за самата държавата, че не се отиде къмъ продажби, за-
щото щѣше да се създаде едно настроение у длѣжницѣ
по селата, които не сѣ единъ, двама, трима, петима
или десетъ души — длѣжници сѣ почти всички селяни.
Ако днесъ се продава имотътъ на единъ, утре ще се про-
дава имотътъ на други, другиденъ ще се продава имо-
тътъ на трети, и затова започнаха при продажбитѣ въ
селата да не се явяватъ никакви конкуренти. Въ градо-
ветѣ конкуренти се явяваха само за да се оформи про-
дажбата на една низка цена, която, както ви казахъ,
е пакостна не само за стопанина-длѣжникъ, ами е пакостна
и за самия кредиторъ. Ето защо, казвамъ, добре е, дето
не се отиде къмъ продажби, защото у самитѣ длѣжници
по селата щѣше да се създаде едно настроение за спра-
вяне съ ония, които отиватъ да посѣгатъ на бациното
огнище на всѣки единъ производителъ, на всѣки единъ
земледѣлецъ, при което настроение ние можехме да
имаме печални инциденти, които не биха говорили добре
за нашия стопанинъ, които не биха говорили добре и за
нашата държава. По-нататъкъ докѣде би се отишло, азъ
не зная, но всѣки може да си представи какви биха могли
да бѣжатъ резултатитѣ.

Ето защо добре стана, че продажбитѣ на имотитѣ на
длѣжницитѣ, по единъ или по другъ начинъ, се спрѣха. До-
сега се спираха по административенъ начинъ, отсега ната-
тъкъ ще се спираатъ съ закона, който сега разглеждаме.

Но въ законопроекта, г. г. народни представители, има
известни постановления, които трѣбва да се разширятъ.
Нито министертътъ, нито народното представителство ще
бѣде противъ тия разширения, които биха могли и би
трѣбвало да се направятъ въ законопроекта. Въ много от-
ношения законопроектътъ е ограничителенъ, а пѣкъ нашето
стопанство иска още по-голѣма подкрепа, иска още по-го-
лѣма помощъ, за да може да се консолидира, да се закрепи
и да отговори на нуждитѣ на самитѣ стопани и на нуж-
дитѣ на държавата.

Най-напредъ азъ смѣтамъ, че въ дефиницията, кой е зе-
мледѣлецъ, ще трѣбва да се направи едно малко измѣне-
ние. Тѣй както е дефиницията въ законопроекта — сто-
панствата да се обработватъ отъ стопанина, или въ негово
отсъствие, отъ неговото домоцадие — то значи, ако се
изтъкува стриктно, тѣсно, тая дефиниция, да не се до-

пустне обработването на никакво стопанство съ чужда помощ, съ чужда ръка. Азъ смѣтамъ, че не е това целта на законопроекта, както се и декларира, и че въ комисията ще се направи едно разширение, което е необходимо, за да може законопроектът да отговори точно на нуждитъ на нашитъ земеделѣлски стопани. Защото всѣко стопанство, ако щете и най-дребното, въ нѣкои случаи се нуждае отъ помощъ на чужда ръка. Самото семейство не е винаги въ състояние да извърши всичката работа, която му предстои. Даже при бубохраненето ще видите, че което и да е семейство, въ най-силния периодъ на бубохраненето, има нужда отъ работници отстрана. Може трудът да бѣде заеменъ, може едни на други да си подпомагатъ, но въ всѣки случай тоя трудъ може да бѣде и наеменъ. А, безспорно, ние не бихме могли да квалифицираме единъ производител, служащъ си съ таквъ чуждъ трудъ, като неземеделѣлецъ, необработващъ самъ своята земя.

После, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че ограничението на задълженията до 150.000 л. е неумѣстно. Има много стопанства, които сѣ задължили надъ тая сума по единъ или другъ начинъ; било въ желанието си да се модернизиратъ, било че стопанитъ имъ сѣ попаднали въ рѣшетъ на лихваръ, било че сѣ поискали да се впуснатъ въ нѣкой браншъ, който не сѣ познавали достатъчно, стопанствата сѣ затънали. И вие ще намѣрите стопанства отъ 200 или 300 декара, които сѣ потънали въ борчове надъ 150.000 л. А стопанствата до 200 декара, които иматъ задължения повече отъ 150.000 л., сѣ много. Ако собственицитъ на такива стопанства биха били оставени при условия да могатъ да работятъ спокойно, да могатъ въ едно по-продължително време да изплатятъ своитъ задължения, азъ ви увѣрявамъ, че тѣ биха ги изплатили, и може-би по-скоро, отколкото други стопани съ по-малки задължения, но съ по-малка срѣзчивостъ. Защо да ограничаваме размѣра на задълженията до 150.000? И защо онѣзи, които иматъ задължения надъ 150.000 л., да ги хвърляме въ устата на екзекутора, да имъ екзекутира всичко, да имъ разпродаде цѣлото стопанство, да имъ разпродаде всичко движимо и недвижимо и да имъ остави само единъ минимумъ? Азъ смѣтамъ, че ние сме длъжни да помогнемъ и на тия стопанства.

После, защо е и това ограничение до 200 декара? Наистина, стопанствата, които притежаватъ земя надъ 200 декара, не сѣ твърде много, но въ всѣки случай все има стопанства, които не би трѣбвало да се оставятъ — пакъ повтарямъ — на произвола на тѣхния кредиторъ. Азъ държа и на друго: ако ли ние не щемъ да подпомагаме тѣзи стопани и оставимъ, щото екзекуторътъ, бирникътъ или кредиторътъ да ги разпъва на кръстъ, да имъ разпродава стопанствата, да не имъ оставя отъ земята нищо или да имъ остави нѣкакви си 30—40 декара, за които е въпросъ въ законопроекта, азъ бихъ билъ по-съгласенъ държавата, ако усвои системата на оземляването, да фиксира и една цифра на декари — 200 ли ще бждатъ, 250 ли, повече ли или по-малко — и земята, която е надъ тия опредѣлени декари, да я изкупи, да я иземе и да я раздаде на малоимотни и безимотни земеделѣлци. По таквъ начинъ ние ще изпълнимъ по-добре нашия дългъ, отколкото ако оставимъ тѣзи стопанства да се разпродаватъ отъ екзекуторитъ, ако стопанитъ бждатъ оставени на произвола на кредиторитъ.

После, за спирането на продажбитъ само до 1 ноември т. г. Докато приемемъ законопроекта, докато той се публикува въ „Държавенъ вестникъ“ и влѣзе въ сила, м. мартъ ще мине. До ноември оставатъ всичко на всичко 7 месеца. Въ 7 месеца време абсолютно не ще бждемъ въ състояние да разрешимъ голѣмата задача, която си поставяме чрезъ този законопроектъ. Необходимо е единъ по-дълъгъ срокъ, необходимо е да продължимъ това време. Азъ смѣтамъ, че ако се вземъ повече въ нуждитъ на нашето стопанство, ще се съгласимъ, че единъ срокъ — или, както се казва въ законопроекта, мораториумъ — отъ две години се явява необходимъ. Следователно, и въ това отношение ще трѣбва да се направятъ разширения. Защото, г. г. народни представители, цѣлата работа и за конкордатитъ, за спогодбитъ, които ще се правятъ, се оставя на мировитъ сѣдии, а ние имаме ограничено число мирови сѣдии, които и безъ това сѣ претрупани съ дѣла. Ами че ние можемъ да хвърлимъ на тѣхъ още дѣла за 100—200, ако не и за 300—400 хиляди стопанства. Смѣтате ли вие въ единъ периодъ отъ 6—7 месеца мировитъ сѣдии да могатъ да се справятъ съ това ново положение? Абсолютно невъзможно е, толкова повече, че тѣзи дѣла нѣма да бждатъ като обикновенитъ дѣла. По тѣзи дѣла ще се събиратъ кредиторитъ, ще дойде длъжникътъ, ще се мѣчатъ да се спогаждатъ, ще се разправятъ и пр., а всичко това отнима време. Ето защо мировитъ сѣдии, съ които разполагаме, абсолютно нѣма да бждатъ въ състояние да се справятъ въ туй

кратко време съ голѣмата задача, която ще имъ възложимъ.

После, г. г. народни представители, Земеделѣлската банка прави едно ограничение, на което искаме да обърнемъ вниманието ви. Казва се, че Земеделѣлската банка, ако на мира, че е достатъчно обезпечена, ще се съгласи да посмгарантията за изплащане задълженията. А ако не намѣри. Ако не намѣри, значи, че и тѣзи стопани, които сѣ поставени подъ закрилата на този законъ, ще бждатъ оставени на произвола на своя кредиторъ. И въ тѣзи 7 месеца време всѣки кредиторъ ще каже: чакай, 7 месеца ще минатъ като утре, длъжникътъ ми е пакъ въ рѣшетъ, пакъ ще се разправямъ съ него тѣй, както ако този законъ не би съществувалъ. И въ таквъ случай ние ще ли да отговоримъ на оная нужда, която долуг маситъ предявяватъ къмъ насъ, къмъ Парламента? Цѣлото земеделѣлско стопанство очаква тя да бжде удовлетворена. Безспорно е обаче, че ние не бихме могли да я удовлетворимъ.

Освенъ това, за голѣмо съжаление, Земеделѣлската банка разполага съ много малко срѣдства. Тя разчита както ви каза единъ отъ нейнитъ представители, преди всичко на тия 350 милиона лева, които тя е дала на държавата за смѣтка на храноизноса, и които държавата трѣбва да ѝ повърне, за да може тя да борави съ тѣхъ пари. Може ли съ нѣколко стотинъ милиона лева, които ще се събиратъ оттукъ-оттамъ, да се посрещнатъ тия нужди на нашето земеделѣлско стопанство? Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че това е твърде малко, че то е недостатъчно, че ние далечъ не ще можемъ да постигнемъ целитъ, които си поставяме. Земеделѣлската банка не ще може да изплати тѣзи задължения, които ние ще ѝ възложимъ. Необходимо е, следователно — и въ това отношение комисията ще трѣбва добре да обмисли въпроса — да се намѣри срѣдство, начинъ, да се разшири законопроектътъ, защото нашата целъ не е само да създадемъ едно законоположение като законоположение, да създадемъ единъ законъ, който да отговаря напълно на нуждитъ на нашето селско, на нашето земеделѣлско стопанство.

За конкордата. Доколкото можавъ да разбере отъ законопроекта, конкордатътъ не е задължителенъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Задължителенъ е.

А. Радоловъ (з): Не е. Казано е въ законопроекта, че конкордатъ може да бжде поисканъ отъ едната или отъ другата страна. Вѣрно е, че щомъ конкордатътъ се поиска отъ едната страна, другата е длъжна да се отзове. Но азъ, който четохъ единъ-два пъти законопроекта, не видѣхъ никѣде да се говори за „задължителностъ“, изхвърлена е думата „задължителностъ“, макаръ да бѣхме решили, че ще се каже изрично. Щомъ целта ни е конкордатътъ да стане задължителенъ, ще трѣбва и въ законопроекта да кажемъ изрично, че когато се поиска конкордатъ отъ едната страна, той е задължителенъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Въ законопроекта е казано: (Чете) „Мировиятъ сѣдия, въз основа на представенитъ доказателства, направенитъ отъ него провѣрки и като изслуша странитъ, решава въпроса окончателно“.

А. Радоловъ (з): Добре, ако смѣтаме, че това е задължително, тогава азъ нѣмамъ нищо противъ, но, тѣй както е, увѣрявамъ Ви, че въ утрешния день ние можемъ да се изправимъ предъ тълкувания, които да не отговарятъ на този текстъ.

И. Драгойски (д): Защо ще задължаваме длъжника? Нали той може да се задоволи съ една разсрочка?

Министъръ Д. Гичевъ: Конкордатътъ е задължителенъ, като се поиска отъ едната или отъ другата страна.

И. Драгойски (д): Но като иска да си плати 100%? Давашъ ми възможностъ да се възползувамъ отъ едно право, обаче не ще. Защо ще го задължавашъ?

А. Канитановъ (з): Нѣма да се намѣрятъ въ България такива, които да не искатъ да се възползуватъ.

А. Радоловъ (з): Кредиторътъ на много мѣста не ще иска да се възползува и ще каже: „Не приемамъ“ и, въ таквъ случай, стопанинътъ ще си остане въ същото положение. Ще се изчака времето отъ четиритъ месеца, или 7-тъ месеца, цѣлия периодъ, и тогава кредиторътъ ще посегне наново да си вземе всичкитъ вземания, ако не бжде задължителенъ конкордатътъ. Затова именно би трѣвало конкордатътъ да бжде задължителенъ. Щомъ тѣй е за-

дължителен, тогава не може да има нито от едната, нито от другата страна издръпване или недоволство, не ще може да се каже: „Не, не желая“.

Министър Д. Гичев: Въ законопроекта е така: ако искането на кредитора или длъжника отговаря на условията, предвидени в закона, искането на едната страна е задължително за другата. Земледелската банка си запазва правото да преценява, не само за своя гаранция, но и въ интереса на самите длъжници. То ще бъде въ интереса на длъжниците.

М. Дочев (д. ст): Втората алинея на съответния член е въ полза на длъжниците.

Министър Д. Гичев: Тя не може да бъде длъжна безусловно да гарантира длъжника, а ще му гарантира при условията, предвидени в закона. Съзнателно е поставено това. Бъдете уверени, че банката ще бъде защитница и въ услуга на длъжниците.

А. Радолов (з): Безспорно, че ще бъде защитница на длъжниците — въ това азъ не се съмнявамъ. Но дали ще бъде тя достатъчно защитница при липса на достатъчно капитали, за да може да посреща всички нужди?

Министър Д. Гичев: Има повече отколкото трябва.

А. Радолов (з): Ако тя има повече капитали, толкова по-добре. Но въ всеки случай нека се вземе въ съображение всичко, защото и днес на много мѣста боновете не се осребряват, благодарение на това, че въ банковите клонове се казва, че нѣма делегирани срѣдства. Ако действително банката разполагаше съ достатъчно такива, щѣше да има и осребряване. Но на много мѣста, казвамъ, не става осребряването. Дано не бъдемъ въ утрешния денъ изправени предъ такова положение. Дано намѣримъ кредити повече и по-големи, отколкото очакваме, защото досега май все не сме намирали. Дано по-нататъкъ бъдемъ по-щастливи въ това отношение.

Но азъ нѣма да се спирамъ върху всички постановления. Ще се спра върху чл. 12, който говори за онова, което не може да бъде продадено на производителя; не може да му бъде продадена храната, необходима за изхранването на семейството му до следната реколта. Но какъ ще се прецени тази храна? Има оценка и оценка. По колко ще му се опредѣли: по половинъ килограмъ, по 600 гр. или по 400 гр?

Нѣкой отъ земледѣлците: Или както е въ Русия — по 200 гр.

Министър Д. Гичев: Въ България е по 1 кгр., а въ Русия — по 200 гр.

А. Радолов (з): Ако е по 200 гр., както е въ болшевишка Русия, тогава не зная къде ще отидемъ.

Казано е още: земята до 40 декара е неотчуждаема. Защо да бъдатъ 40 декара? Нека тази цифра я направимъ по-крѣгла — до 50 декара, и тъй, както е поставено — по изборъ на самия стопанинъ. Азъ смѣтамъ, че това можемъ да възприемемъ и че никой нѣма да се противопостави на това разширение. Като искаме да защитимъ стопанина и производителя, безспорно е, че ние ще можемъ да го защитимъ само по такъв начинъ: като му оставимъ достатъчно количество земя, и то отъ тази, която той ще си избере отъ своето стопанство, за да може да изкарва по-сигурно своето препитание и, отъ друга страна, да може да изплати и своя дългъ, като ще работи не само за себе си, ами и нѣщо да продаде за удовлетворение на домашните си нужди.

Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че, отъ друга страна, тия ограничения, които се правятъ, не сѣ отъ естество да облекчатъ твърде много положението на производителя. Напр., тукъ не се засѣгатъ задълженията му къмъ Земледѣлската банка, не се засѣгатъ задълженията му къмъ Кооперативната банка, къмъ Народната банка, къмъ Ипотекарната банка. Казахъ ни, че и популярните банки искатъ да не бъдатъ засегнати задълженията къмъ тѣхъ. По такъв начинъ освобождаването на производителя отъ задължения въ много случаи ще бъде недостатъчно, даже твърде слабо. Азъ смѣтамъ, че като посѣгаме, ние трябва да посегнемъ навсѣкжде, за да получимъ едно пълно задоволяване, ами едно пълно облекчаване положението на производителя. Защото, както ви казахъ, задълженията на производителя къмъ тия учреждения — банките, които споменахъ — възлизатъ на не по-малко отъ 7—8 милиарда лева. Следователно, тоя въпросъ ще трябва да се обмисли и въ комисията, за да

видимъ какво би могло да се направи. Повтарямъ: когато ще искаме да помогнемъ, нека да помогнемъ ефикасно, за да бъде нашиятъ производител напълно облекченъ.

А. Циганчевъ (з): Г. Радоловъ! Не сте ли съгласни, думитъ въ чл. 12 „за дългове, направени следъ влизане въ сила на настоящия законъ“ да се премахнатъ?

А. Радоловъ (з): Да.

Т. Тонковъ (з): За да обеме законопроектьт и досегашните дългове, а не само направенитъ следъ влизането въ сила на настоящия законъ.

А. Радоловъ (з): Безспорно е, че и въ това отношение ще трябва да се направи облекчение, защото, както казахъ, когато искаме да помогнемъ на производителя, ще трябва действително да му помогнемъ. Законътъ, който ние правимъ, ще трябва да бъде единъ законъ за ефикасна помощ; той не бива да бъде единъ палиативенъ законъ; той не бива да бъде единъ неизчерпателенъ законъ. Вие виждате, че не само въ България се помага на производителя стопанинъ-земледѣлецъ, а навсѣкжде, защото положението на земледѣлца е лошо не само въ България — то е лошо почти въ всички европейски, а ако щете и американски държави.

П. Напетовъ (раб): Съ изключение на Съветска Русия.

А. Радоловъ (з): Тамъ е съвсемъ друго.

П. Напетовъ (раб): Да, разбира се.

А. Радоловъ (з): Тамъ положението на частния стопанинъ, когото наричатъ кулакъ, е най-лошо.

Отъ работниците: А-а-а!

А. Радоловъ (з): То е по-лошо отъ положението на най-злепоставения земледѣлецъ тукъ, въ България, и навсѣкжде по свѣта. А пъкъ ония, които работятъ въ колективните стопанства, тѣ нѣматъ нищо частно. Безспорно, тѣхното положение е съвсемъ друго.

А. Циганчевъ (з): Тѣ сѣ аргати.

А. Радоловъ (з): Ако дойдемъ да споримъ за преимуществата, които тѣ иматъ, или които ние имаме, при нашата система, тогава ще видимъ кое е по-добро.

П. Напетовъ (раб): Нашитъ сѣ гладни, а тамъ иматъ всичко за себе си.

А. Радоловъ (з): Не зная. Нашитъ сведения сѣ, че тамъ иматъ не само твърде малко, ами твърде оскъдно, и въ тѣхнои случаи нѣматъ онова, което е необходимо за единъ най-обикновенъ животъ.

П. Напетовъ (раб): Доходътъ на еднолично стопанство отъ 242 рубли е порастналъ на 500—800 рубли въ колектива, въ колхозитѣ.

Нѣкой отъ земледѣлците: Ами пари има ли у селянитѣ?

А. Радоловъ (з): Азъ ви казвамъ, че не можемъ да правимъ сравнение между положението на производителя-земледѣлецъ, било въ България, било въ която и да бъде държава, съ положението на производителя-земледѣлецъ въ Русия. Това сѣ две съвършено различни положения и ние не можемъ да ги сравняваме. Ние можемъ да критикуваме едното или другото отъ наша гледна точка, обаче да правимъ сравнение не бихме могли, защото това сѣ положения несравними, които едно друго се отричатъ. Нашето стопанство е частно и ние държимъ за частната собственостъ, а тамъ стопанството е общо и частната собственостъ се изключва. Може ли, прочее, да става сравнение между нашето стопанство и онова въ Русия? Не може. Но да вземемъ да излагаме тукъ системата въ единия и въ другия случай и да изтъкваме преимуществата на едната и на другата система — смѣтамъ, че не му е мѣстото тукъ. По този въпросъ ще говоримъ, може би, другъ път; излишно е, казвамъ, да се спираме сега на него и да излизаме вонъ отъ предмета, който ни е поставенъ на разискване.

П. Напетовъ (раб): Питайте г. Гичева, какво сѣ му препоръчали неговитѣ специалисти по въпроса за подобрене положението на селянитѣ. Препоръчали сѣ му колективизацията, като най-хубавата система. (Къмъ министъръ

Д. Гичевъ) Вашите специалисти агрономи това ли Ви препоръчават?

Министър Д. Гичевъ: Когато ти ми станеш агроном, можеш да ми дадеш такъв един съвет.

А. Радоловъ (з): Азъ казахъ, г. г. народни представители, че въ цѣлия свѣтъ, всѣка държава, малко или много, споредъ положението на своите производители, се е погрижила да имъ помогне. Въ Полша ние виждаме, че се установяватъ дългосрочни кредити, съ една лихва, намалена на 7—8%, стремятъ се дори и къмъ по-ниска лихва; въ Франция лихвата се намали на 3%; въ Германия, Турция, Египетъ — навсякъде държавите отдѣлятъ голѣми суми за подпомагане на земеделското стопанство.

А въ Дания, малката Дания, която ни е служила за примеръ, тамъ ние виждаме земеделецътъ-стопанинъ да е подпомогнатъ най-ефикасно и най-добре. Може би неговото положение е едно отъ най-тежките, но въ всѣки случай, тамъ той се явява най-добре подпомогнатъ. Въ какво се състои подпомагането му? Преди всичко въ намаляване на неговите задължения съ 30%, а остатъкътъ отъ 70% отъ задълженията къмъ всички кредитори се раздѣля на две половини: 35%, които той, стопанинътъ, ще трѣбва да заплати безусловно, и 35%, които ще трѣбва да заплати следъ 5 години, и то при условие, ако производството на масло и на месо въ страната презъ тѣзи години добие едно повишение поне съ 35% отъ днешната текуща цена.

Вие виждате, че това се прави по отношение на всички кредитори. Защо и въ България да не се направи едно такова ефикасно подпомагане на нашия земеделецъ-стопанинъ? Защо и въ България ние да не направимъ едно намаление на задълженията съ 30% за производителя-земеделецъ? По закона за фондовите стопанства ние признаваме, че производството на нашия земеделецъ е намалило стойността си съ 60%. Ами че ако то е намалило стойността си съ 60% — а въ сѣщностъ не е съ 60%, ами съ повече, защото виждаме какъвъ е днесъ пазарътъ — и ако оставимъ производителя-стопанинъ да се справи съ половината, защо другата половина да не остане за кредитора? Банкерътъ, лихварътъ, заемодателътъ-кредиторъ, който е далъ парите си, ще получи днесъ, както много основателно и много добре се казва, много повече, отколкото съ били онѣзи пари, които е далъ навремето. Ако допустимъ, че той е далъ 20.000 или 50.000 л., нѣкога съ тия пари той не можеше да купи повече отъ 15—20 декара, а днесъ съ тѣхъ ще купи цѣло стопанство отъ 100, ако не дори и отъ 150 декара. Нима земята не е сѣщата, нима хората не сѣ сѣщитѣ? Защо по такъв начинъ ще облагодетелствуваме кредитора, като му запазимъ абсолютно това негово преимущество положение или като, най-малко, му дадемъ възможността да не пострада отъ кризата? Тогава ще спечели онзи, който по единъ или по другъ начинъ е продалъ земята си, спекулиралъ е, далъ е на комшията си пари, за да модернизира стопанството си, и днесъ, благодарение на тая си уметостъ, на спекулативния си духъ, той ще може да откупи цѣлото стопанство на комшията си за оная малка сума, която му е далъ нѣкога. Защо и за него да не отдѣлимъ най-отъ кризата, за да го понесе?

Нашиятъ левъ се закрепил на една непоклатима стойностъ — 2.670 наши лева за 100 швейцарски франка. Тая стойностъ е непоклатима, защото по-рано Шаронъ, днесъ Вато, казватъ: „Ние стоимъ въ България, предивсичко, за да крепимъ лева. Вие имате девизи, имате токритие за 3 милиарда лева банкноти — ето ви 3 милиарда лева банкноти; сега имате покритие за 2½ милиарда лева — ето ви 2½ милиарда лева банкноти. Ако вашето покритие спадне още по-долу, ние ще намалимъ още повече банкнотното обращение. Ние стоимъ тукъ, за да крепимъ лева“.

Значи, левътъ е непоклатимъ, защото се крепи отъ представители на Обществото на народитѣ, предъ които се поеха задължения. Днесъ английската лира може да падне, французкиятъ франкъ може да падне, американскиятъ доларъ може да падне, швейцарскиятъ франкъ може да падне, но българскиятъ левъ се крепи, защото Обществото на народитѣ, споредъ задълженията, които българското правителство пое въ миналото съ сключването заемитѣ, не позволява той да падне.

Е добре, когато положението на кредитора, на заемодателя е осигурено, е отлично, поставено въ такава голѣма преимущество, защо да искаме да запазимъ тая негова преимущество, като не хвърлимъ върху неговия грѣбъ да изтърпи и той малка частъ отъ тая криза,

която изживява българскиятъ стопанинъ-земеделецъ? Нека и върху неговия грѣбъ се хвърлятъ 30% — това е най-малкото — които той би могълъ да понесе безъ голѣма мъчнотия. И после, както казахъ, защо мораториумътъ да бѣде само за 7—8 месеца? Нека бѣде за две години, за да може земеделецътъ-стопанинъ да се привдигне, да стане въ положение да може да работи, та да изработи за себе си, и да изработи, за да може да плаща своите задължения. Защо, казвамъ, и това нѣщо да не се направи?

А, отъ друга страна, ако на известни стопани ние не бихме могли да помогнемъ чрезъ тоя законъ, тъй както е направенъ, ако не се направятъ разширения въ него, защо да не направимъ едно разсрочване на задълженията, дотолкова, доколкото е възможно, за да стане възможно изплащането имъ? Тогава и кредиторътъ ще бѣде сигуренъ въ вземанията си, и производителътъ ще бѣде поставенъ въ положение да може да изплаща своите задължения наспроти своите податни сили. Защо да не направимъ това? Нима смѣтате, че, ако не пристѣпимъ къмъ тия ефикасни мѣрки, ние сме изпълнили своя дългъ?

Г. г. народни представители! Българскиятъ народъ, българското земледѣлство, българскиятъ стопанинъ-производителъ иска успокоение, иска да бѣде здраво закрепенъ въ своето стопанство, да може да работи спокойно своята земя. А само този, който работи земята и произвежда, може да бѣде въ помощъ на себе си и на държавата. Ние сме длъжни да направимъ това, защото, нѣмаме ли закрепено стопанство, нѣмаме ли закрепенъ земеделецъ-производителъ, не е ли сигуренъ той въ днешния си день, не е ли сигуренъ той за утрешния си день, не е ли той облекченъ отъ тежеститѣ, които днесъ тегнатъ върху неговия грѣбъ, недейте очаква отъ него спокойствие, недейте очаква правилно развитие на нашето стопанство. Остане ли при днешното положение, не можемъ да очакваме отъ земеделеца-стопанинъ неговата солидна, здрава подкрепа за държавата; той не може да изплаща своите данѣни и други задължения къмъ държавата, нито пъкъ ще може да се справи съ своето производство — което е най-необходимо, за да може да посрѣща държавата своите плащания къмъ чужбина.

Нѣкога въ свѣта се борѣха за земя — борѣха се въ Римъ и другаде, борѣха се въ Русия. Ако на времето въ руския царизъмъ имаше повече умъ, ако имаше повече разбиране, ако тамъ бѣха раздали земята своевременно — азъ не съжалявамъ за царизма, позволете ми да кажа, азъ хиляди пѣти предпочитамъ една републиканска Русия предъ една монархическа Русия — ако, казвамъ, на времето се бѣше раздала земята на земеделците, смѣтате ли вие, че щѣше тамъ да стане туй, което стана? Революцията тамъ можеше да избухне само като изразъ на народното негодувание отъ военния погромъ. Но, преди всичко, селенитѣ, които се присѣдиниха къмъ революцията и които работиха за тая революция, тѣ работиха, за да имъ се даде парче земя, за да се оземлятъ. Вие знаете много добре, че когато Столипинъ пристѣпи и поиска да направи революция отгоре, поиска да ограничи руските помещици, да вземе тѣхната земя и да я раздаде на земеделците, на руския мужикъ, нему не само че не дойдоха на помощъ, не само че не го подкрепиха, ами му хвърлиха бомба въ дома; и, най-после, отъ сѣщитѣ тѣзи реакционерски сръбди, които щѣха да пострада отъ такава една реформа, той бѣше убитъ и се ликвидира съ неговата реформна дейностъ. Нима вие не ще признаете, че въ това време, когато той поиска да прави революция отгоре, да ограничи помещиците, да вземе земята имъ и да я раздаде на руския мужикъ, рускиятъ революционенъ социализъмъ остана до известна степенъ засѣнченъ отъ всичко това, което се проектираше да се върши отъ властта отгоре, нима не започна едно разгледане въ редоветѣ на тоя революционенъ социализъмъ? Но въ послѣствие, следъ неговото убийство настѣпи едно оживление, защото се уби този реформаторъ. А пъкъ знае се, че въ Русия се справиха съ положението, следъ като забушува недоволството въ гърдите на руския селянинъ.

П. Напетовъ (раб): Вие за оземляването ли сте?

А. Радоловъ (з): Да.

П. Напетовъ (раб): Тогава експроприирайте едритѣ.

К. Караджовъ (з): Ще го направимъ.

Н. Йотовъ (з): Кѣде сѣ едритѣ, бе, Петко?

Председателствуващъ Н. Захариевъ (Звъни)

А. Радоловъ (з): Г. г. народни представители! Когато бѣлогвардеецътъ Деникинъ бѣше напредналъ едва ли не до Москва, кое стана причина веднага да се разнебити войската му? Това бѣше една прокламация, единъ манифестъ, който той издаде къмъ руския народъ, къмъ руския селянинъ, въ който се казваше: „Сега всички селяни ще си повърнатъ земята на помещиците, а после ще се събере думата и тя ще реши тоя въпросъ? Това попари като съ врѣла вода цѣлото руско селячество, което се оттегли отъ него и Деникиновата армия се стопи, не остана нищо отъ нея, а самъ Деникинъ трѣбваше да отиде да се затвори въ Кримъ, откъдето бѣше сжщо така изгласанъ.

Когато, г. г. народни представители, намъ се даватъ такива уроци отъ миналото, когато ни се даватъ уроци и отъ новата история за ролята на земледѣлца-стопанинъ, за значението на разпредѣлението на земята между онѣзи, които я обработватъ, нима ние ще се спремъ да дадемъ една решителна, една ефикасна реформа, която да подпомогне нашия земледѣлецъ-стопанинъ? Ние сме длъжни, както казахъ, да го подпомогнемъ; ние сме

длъжни да намѣримъ и кредити; ние сме длъжни да намѣримъ срѣдства; ние сме длъжни да посегнемъ и на банки, и на лихвари, и на капиталисти, (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлците), и на всички, за да може да се закрепи положението на земледѣлца-производителъ.

Понеже всички ние, малко или много, сме получили довърне отъ тоя стопанинъ, отъ този производителъ въ село, отъ който всички очакваме и искаме много, азъ апелирамъ къмъ всички да се проникнемъ отъ голѣмата нужда за закрепването на земледѣлското стопанство, за закрепване на земледѣлца-стопанинъ и да създадемъ единъ ефикасенъ законъ, който да го закрепи и който да не го прави достѣпенъ за учения и за въздействия, които не отговарятъ на неговото положение и на неговия животъ. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Вдигамъ заседанието за утре съ сжщия дневенъ редъ.

(Вдигнато въ 19 ч. 55 м.)

Подпредседателъ: Н. ЗАХАРИЕВЪ

Секретаръ: ВАС. МАРИНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

ПОПРАВКА НА ПО-ВАЖНИ ПЕЧАТНИ ГРЪШКИ.

Стр.	Колона	Редъ	Напечатано :	Да се чете :
986	дясна	27 отдолу нагоре	Василевъ	Цвѣтковъ
996	лѣва	13 } отгоре 27 } надолу	2.800.000 л.	2.800.000.000 л.
996	лѣва	17 } отгоре 28 } надолу 30 }	1.400.000 л.	1.400.000.000 л.